

Do najlepiej zachowanych należą zespoły w Starej Łubiance, Kotuniu, Nowym Dworze, Jaraczewie, Róży Małej, Cochu.

Na terenie gminy wpisanych jest do rejestru zabytków 5 pałaców i dworów oraz 3 parki. **Pałac w Jaraczewie** jest obecnie posiadłością prywatną. Obiekt jest zaniedbany. Należałoby, więc jak najszybciej przystąpić do jego remontu, nie tracąc stylu i charakteru architektonicznego.

Pałac w Kotuniu w dniu dzisiejszym jest własnością prywatną. Przed sprzedażą obiektu Agencja Własności Rolnej Skarbu Państwa OT w Pile w 1999 r. przeprowadziła remont elewacji, wymieniła stolarkę okienną oraz pokrycie dachowe z eternitu na dachówkę ceramiczną. Obecnie niezwłocznie należy podjąć prace remontowe we wnętrzu budynku, a i elewacja zewnętrzna wymaga także nakładów finansowych. W późniejszym czasie należy zadbać również o otoczenie pałacu.

Dwór w Nowym Dworze jest własnością prywatną, a jego stan i potrzeby są podobne jak dworu w Jaraczewie. **Dwór w Skrzatuszu** należy do kilku rodzin. Obiekt jest w stanie zadawalającym, choć należałoby docelowo zmienić pokrycie dachu, jednolicie pomalować elewacje, przywrócić stolarki okienne z podziałem krzyżowym.

Zespół pałacowo – parkowy w Starej Łubiance z końca XIX w. Własność prywatna. Obiekt utrzymany w stanie dobrym, na bieżąco naprawiany, choć wskazany jest remont elewacji pałacu. Znajdująca się na terenie folwarku **kuźnia** jest nieużytkowana, należałoby opracować dla niej nowy program użytkowy oraz znaleźć nowego właściciela.

Z analizy stopnia zachowania zabytków wynika, iż niektóre obiekty wymagają wykonania **prac remontowych w trybie pilnym**. Należą do nich:

- **Skrzatusz** – kościół – naprawa sklepień i konserwacja posadzki,
- **Jaraczewo, Nowy Dwór** – remont generalny, przystosowanie do nowej funkcji,
- **Kotuń** – pałac – przystąpienie do prac adaptacyjnych i remontowych we wnętrzu.

Uzupełnieniem zabudowy wsi są zabytkowe cmentarze powstałe w XIX i początku XX wieku. Na terenie gminy znajduje się **12 cmentarzy** wpisanych do rejestru zabytków w następujących miejscowościach: **Dolaszewo, Krępsko,**

Leżenica, Pokrzywnica, Skrzatusz, Szydłowo, Tarnowo i Zabrodzie. Generalnie cmentarze przykościelne lub użytkowane utrzymane są w stanie zadawalającym, dużo gorzej prezentują się cmentarze zlikwidowane lub nieczynne po roku 1945. Problem polega na tym, że większość tych miejsc uległa dewastacji, metalowe krzyże przeznaczono na złom, a betonowe części zapadają się w ziemię. Nikt nie dba o te miejsca, którym brakuje oznakowań, a część z nich skryło się w gąszczu chaszczy lub drzew. Należałoby zadbać o porządek na nieczynnych cmentarzach. Wiele z nich dzięki ciekawym zadrzewieniom może pełnić rolę parku

Większość cmentarzy wygląda tak, jak na zdjęciach poniżej.

Cmentarz komunalny w Krępsku

Wykaz cmentarzy gminy Szydłowo pochodzi z kart ewidencji cmentarzy znajdujących się w Urzędzie Ochrony Zabytków w Poznaniu, delegatura w Pile. Należałoby jak najszybciej zaktualizować dane i umieścić je w Gminnej Ewidencji Zabytków.

Wykaz wszystkich cmentarzy przedstawia **tabela nr 5**

Tabela nr 5.
Wykaz cmentarzy gminy Szydłowo

Lp.	Miejscowość	Charakter cmentarza	Data założenia	Przynależność wyznaniowa	Powierzchnia całkowita	Położenie, nr działki	Nr w rejestrze zabytków	Najstarsze istniejące nagrobki lub groby o znaczeniu historycznym	Uwagi
1.		Dawny, mieczynny Cyk	Poł. XIX w.	ewangelicka	0.05 ha	Bezpośrednio za zabudowaniami dziedzica dworskiego od strony wschodniej. Teren równy, na wzniesieniu opadający do drogi w kierunku północnym			
2.	Dolaszewo	dawny, parafialny czynny	Poł. XIX w	rzymsko - katolicka	0.56 ha	Przy bruku, poza zabudową wsi. Teren nachylony w kierunku gorzelni. Otoczenie: pole, łąki, gorzelnia. Działka nr.148	A-638/89	1856 r., 1870 r., 1872 r., 1885 r.	Właściciel: Parafia MB Nieustającej Pomocy w Szydłowie
3.		Dawny, zlikwidowany Dobrzyc a	Poł. XIX w	ewangelicka	0.05 ha	Przy drodze wiejskiej, w rzędzie zabudowań wsi.			

4.	Dobrzyca	Dawny,	Poł. XIX w	rzymsko - katolicka	0.4 ha	W północno- zachodniej części wsi, przy skrzyżowaniu drogi wiejskiej z drogą polną.		1888 r.-krzyż metalowy, mogiły, 1895 r.	
5.		Przykościelny, dawny, zlikwidowany Dolasze wo	1832 r.	Obecna: rzymsko – katolicki, dawna: ewangelicka	0.08 ha	Centralna część wsi. Teren równy wywyższony nad przylegającą drogą wiejską. Nr działki: 317 Leży przy kościele filialnym p.w. Zwiastowania NMP z 1832 r.	A- 637/89		Właściciel: Parafia p. w. Michała Archanioła w Pokrzywnicy
6.	Dolaszewo	Przykościelny, dawny, zlikwidowany	1861 r.	ewangelicka	0.07 ha	W centralnej części wsi			
7.	Gądek	dawny, nieczynny	Poł. XIX w	ewangelicka	0.4 ha	Przy drodze gruntowej w zachodniej części wsi, bezpośrednio za zabudowaniami dziedzińca dworskiego. Teren równy. W otoczeniu pola uprawne.			

8.		dawny, nieczynny od roku 1945	Początek XIX w	ewangelicka	0.18 ha	Przy drodze leśnej w Dobrzycy. Nadleśnictwo Zdrojowa Góra, obręb Skórka oddz.152 d			Cmentarz na terenie administracyjnym lasów państwowych
9.	Jaraczewo	dawny, nieczynny	Poł. XIX w	ewangelicka	0.54 ha	Poza zabudowaniami wsi. Otoczenie: pola i tor PKP. Teren równy, lekko nachylony w kierunku stawu.		1926 r., 1945 r.	
10.	Kłęśnik	Dawny, rodowy, nieczynny	1882 r.	rzymsko - katolicka	0.03 ha	W północno-zachodniej części osady, przy drodze polnej. Teren równy, otoczenie – pola. Działka nr.33		Kaplica grobowa zbudowana przez Oskara von Żychliński. Na frontonie pozostały litery L,N,I z nazwiska. Kamień z inicjałem C.B.M.D.K. 882	Właściciel: mienie komunalne gminy Szydłowo

11.	Kłoda	Dawny, nieczynny od roku 1945	Początek XX w.	ewangelicka	0.06 ha	Przy szosie ok. 100 m od krzyżówki z szosą do Piły i 300 m od wsi. Teren równy, otoczenie – las.			
12.	Kłoda	Dawny, nieczynny od roku 1945	Poł. XIX w	ewangelicka	0.3 ha	Przy skrzyżowaniu drogi ze wsi z drogą do Pokrzywnicy. Teren równy, wyniesiony wobec bruku poprowadzonego w wąwozie. Otoczenie –las.			
13.	Kotuń	Przykościelny, dawny, nieczynny od roku 1945	Poł. XIX w	ewangelicka	0.28 ha	Położony w odległości 300 m od strefy siedliskowej wsi. Teren równy, otoczony lasem i polami.		1932 r.	
14.	Kotuń	dawny, nieczynny	Poł. XIX w	ewangelicka	0.28 ha	Przy kaplicy. Teren równy, płaski, w otoczeniu bloki mieszkalne			Właściciel: Parafia p. w. Michała Archaniola w Pokrzywnicy

15.	Krepsko	dawny, nieczynny	Poł. XIX w	ewangelicka	0.47 ha	Przy drodze polnej w pobliżu kościoła filialnego, od wschodu graniczy z rzeką Rurzycą. Działka nr 92	A-613/89	1859 –krzyż metalowy	Właściciel: mienie komunalne gminy Szydłowo
16.	Krepsko	dawny, komunalny, czynny	Poł. XIX w	Obecna: rzymsko – katolicka, dawna: ewangelicka	0.92 ha	W północno-zachodniej części wsi poza zabudowaniami. Otoczenie: las i pola uprawne. Działka nr 84	A-614/89	1885 r.- tablica żeliwna	Właściciel: mienie komunalne gminy Szydłowo
17.	Leżenica	Dawny, przykościelny, nieczynny	Poł. XIX w	rzymsko – katolicka,	0.17 ha	Przy kościele w centralnej części wsi. Teren równy.	A-634/89		Właściciel: parafia p.w. Trójcy św. w Róży Wielkiej
18.	Leżenica	dawny, komunalny, czynny	Poł. XIX w	rzymsko – katolicka,	0.37 ha	W północno-zachodniej części wsi poza zabudowaniami, w rozwidleniu dróg polnych do Róży Wielkiej i Nowego Dworu. Działka nr 98	A-703/89	1860 r., 1873r., 1879 r.	Właściciel: mienie komunalne gminy Szydłowo

19.	Nowy Dwór	dawny, nieczynny	Poł. XIX w	ewangelicka	0.27 ha	W południowej części wsi poza strefą zabudowań. Teren równy na niewielkim wzniesieniu. Otoczenie: pola uprawne i nieużytki.			
20.	Pokrzywnica	Dawny, przykościelny, nieczynny od roku 1945	Poł. XIX w	rzymsko – katolicka,	0.35 ha	Przy kościele w centralnej części wsi. Teren równy. Otoczenie: zabudowania wsi i staw. Działka nr 92	A-635/89		Właściciel: Parafia p. w. Michała Archanioła w Pokrzywnicy. Zachowana część mogił.
21.	Pokrzywnica	Dawny, komunalny, czynny	Początek XX w.	rzymsko – katolicka,	0.70 ha	Przy szosie z Leżenicy. Teren równy. Otoczenie: zabudowania wsi i pola.		Kapliczka cmentarna	
22.	Róża Wielka	Dawny, komunalny, czynny	Poł. XIX w	Obecna: rzymsko – katolicka, dawna: ewangelicka	0.55 ha	W południowej części wsi poza strefą zabudowań przy szosie do Trzcianki. Teren wzniesiony, łagodnie opadający.		1913 r.	

23.	Skrzatusz	Dawny, komunalny, czynny	Przełom XIX/ XX w.	ewangelicka	0.84 ha	Przy drodze polnej około 50 m na północny- wschód od zabudowań wiejskich. Działka nr 155	A-615/89	1913 r. Grób: Dr Antoniego Rojka Wikariusza Generalnego Diecezji Gorzowskiej	Właściciel: mienie komunalne gminy Szydłowo
24.		Dawny, nieczynny od roku 1945, likwidowany Skrzatu SZ	Poł. XIX w	ewangelicka	0.56 ha	Przy skrzyżowaniu szosy do Szydłowa z drogą brukowaną do Cochu			Może należał do majątku. Wszystkie nagrobki usunięto w okresie powojennym, brak użytkownika.
25.		Dawny, nieczynny od roku 1945, Skrzatu SZ	Początek XX w.	ewangelicka	0.36 ha	Okolo 120 m na wschód od kościoła przy drodze brukowanej do Starej Łubianki. Otoczenie: pola i ogród od strony			Obecnie park wiejski?

						zachodniej			
26.	Stara Lubianka	Dawny, parafialny, czynny	Poł. XIX w	Obecna: rzymsko – katolicka, dawna: ewangelicka	0.62 ha	We wschodniej części wsi pomiędzy szosą z Piły do Wałcza i drogą wiejską przy kościele p.w. Podwyższenia Krzyża św.		1888 r,	
27.	Stara Lubianka	Dawny, nieczynny od roku 1945,	Początek XIX w.	ewangelicka	1.45 ha	Na skraju wsi w części zachodniej w rozwidleniu drogi polnej z drogą asfaltową dochodzącą do szosy Piła – Wałcz. Otoczenie: pola			W części północno – zachodniej cmentarza założono parking i zajazd. Obecnie park wiejski, nagrobki zlikwidowane
28.		Dawny, parafialny, czynny Szydłowo	Poł. XIX w	rzymsko – katolicka,	0.88 ha	Przy drodze do Zawady. Teren równy. Otoczenie: zabudowania gospodarcze, pola, od strony północnej - kępa drzew		1921 r., 1924 r.	Dawne mogiły i nagrobki zlikwidowano
29.	Szydłowo	Dawny, przykościelny, zlikwidowany	Poł. XIX w	rzymsko – katolicka,	0.18 ha	W centralnej części wsi. Teren lekko wzniesiony, równy, ogrodzony siatką. Przy kaplicy przycmentarnej (dawny kościół	A-691/90		Właściciel: Parafia MB Nieustającej Pomocy w Szydłowie

						ewangelicki).			
30.	Tarnowo	Dawny, nieczynny,	2 poł. XIX w	ewangelicka	0.25 ha	We wschodniej części wsi przy drodze leśnej do Zabrodzia. Otoczenie: od wschodu las, od północy nieużytki dochodzące do rzeki Dobrzycy. Działka nr 45. Cmentarz na terenie Leśnictwa Zabrodzie oddz. 330 f	A-611/89	1904 r.	Właściciel: mienie komunalne gminy Szydłowo.
31.	Tarnowo	Dawny, nieczynny,	Poł. XIX w	ewangelicka	0.25 ha	W lesie Nadleśnictwa Zdrojowa Góra. Leśnictwo Łubianka oddz.8b. Otoczenie: las, od strony południowej teren schodzi skarpą do rzeki Dobrzycy.		1910 r.	
32.	Zabrodzie	Dawny, nieczynny,	Poł. XIX w	ewangelicka	0.23 ha	Około 100 m od drogi ze wsi do Tarnowa, poza zabudowaniami wsi w części południowo – wschodniej. Otoczenie: pola	A-612/89	1897 r.	Właściciel: mienie komunalne gminy Szydłowo

						uprawne. Działka nr 12. Dawniej aleja dojazdowa łączyła cmentarz z układem wsi.			
33.	Zawada	Dawny, nieczynny od roku 1945,	Początek XX w.	ewangelicka	0.45 ha	Przy drodze polnej w północnej części wsi, około 100 m od figury. Teren równy. Otoczenie: pola, ogród.			Nagrobki usunięto
34.	Zawada	Dawny, komunalny, czynny	Poł. XIX w	rzymsko – katolicka,	0.35 ha	Przy bruku w północnej części wsi. Naprzeciw osada nr 49. Teren równy. Otoczenie: pastwiska, pola i teren zadrzewiony		Nagrobek siostry elżbietanki z 1932 r.	Uporządkowana ¼ powierzchni

5.1.2. Stan zachowania zabytków ruchomych.

Zabytki ruchome wpisane do rejestru zabytków w gminie Szydłowo to wystrój i wyposażenie kościołów. Najznacześniejszy i najbogatszy zespół to barokowe wyposażenie kościoła p.w. Wniebowzięcia NMP w Skrzatuszu, gdzie dwoma decyzjami z 1959 r. i 1970 r. wpisano do rejestru zabytków 90 obiektów. Dotychczas, choć z przerwami prace konserwatorskie przy zabytkach ruchomych prowadzi się od początku lat 90 – tych XX w. Do tej pory dotyczyły one ołtarza głównego, 3 ołtarzy bocznych, ambony oraz polichromii na ścianach i w prezbiterium dotyczącej dziejów cudownej Piety.

Do parafii w Skrzatuszu należy drewniany kościół filialny w Zawadzie, gdzie niedawno wykonano konserwację ołtarza, a wskazana jest także konserwacja ambony.

Zabytkowe wyposażenie znajduje się również w kościele parafialnym p.w. Trójcy św. w Róży Wielkiej, gdzie wpisano do rejestru zabytków 12 obiektów. Są to ołtarze, chrzcielnica, konfesjonał, feretrony, lampka wieczna, świeczniki itp. Stan zachowania obiektów zróżnicowany. Do parafii w Róży należy neogotycki kościół – kaplica w Leżenicy, w którym znajdują się ołtarze wykonane w XIX w. w tradycji barokowej, feretron i świeczniki wpisane do rejestru w 1982 r. Stan obiektów niezadowalający.

Kolejnym kościołem z obiektami ruchomymi wpisanymi do rejestru zabytków jest neogotycki kościół w Szydłowie, w którym odnotowano dobry stan zachowania obiektów.

Natomiast stan zachowania obiektów ruchomych zlokalizowanych w kościele filialnym w Pokrzywnicy jest zróżnicowany.

W kościele parafialnym p.w. Podwyższenia Krzyża św. w Starej Łubiance wpisano do rejestru zabytków w roku 1996 ołtarze, ambonę, prospekt organowy. Stan zachowania obiektów określa się jako bardzo dobry, gdyż prace konserwatorskie wykonano tu w latach 1997 –99.

Dla obiektów wpisanych do rejestru zabytków należy uzyskać pozwolenie Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na prace remontowe, przebudowy, rozbudowy obiektów architektonicznych oraz dla założeń parkowych i cmentarzy na prace porządkowe, wycinki drzew, gradzenie, lokalizację nowych obiektów kubaturowych. Dla obiektów będących pod ochroną konserwatorską należy uzyskać pozytywną opinię Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków na w/w prace.

5.1.3. Stan zachowania dziedzictwa archeologicznego oraz istotne zagrożenia dla zabytków archeologicznych.

Stanowiska archeologiczne nie wpisane do rejestru zabytków, ujawnione głównie podczas badań AZP stanowią podstawową i najliczniejszą grupę, która składa się na archeologiczne dziedzictwo kulturowe. Najlepiej zachowane są stanowiska archeologiczne położone na nieużytkach, terenach niezabudowanych oraz terenach zalesionych.

W myśl art. 6 pkt. 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. Nr 162, poz. 1568) wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece.

Aktualnie zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych są inwestycje budowlane i przemysłowe, nielegalna eksploatacja piąsnic i żwirowni. Istotne zagrożenie dla zachowania substancji zabytkowej stanowisk archeologicznych zlokalizowanych w obrębie pól uprawnych stanowi głęboka orka. Niektóre zagrożenia pojawiły się w ciągu ostatnich lat, jak na przykład działalność tzw. poszukiwaczy skarbów z wykrywaczami metali, których rozmiarów nie potrafimy ocenić. Działalność ta szczególnie zagraża cmentarzyskom zlokalizowanym na terenie gminy. Wiele zagrożeń wynika z przyspieszonego rozwoju gospodarczego – jak już wspomniano użycie ciężkiego sprzętu w rolnictwie, rozwój budownictwa na obrzeżach miast, budowa dróg. A zatem podstawowym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych są wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia prac ziemno-budowlanych.

Aby zapobiec zniszczeniu stanowisk archeologicznych, prace ziemne prowadzone w strefie ochrony stanowisk archeologicznych wymagają prowadzenia prac archeologicznych w zakresie uzgodnionym z Wielkopolskim Wojewódzkim Konserwatorem Zabytków. Jest to szczególnie ważne podczas takich inwestycji jak budowa obwodnic, dróg, zbiorników retencyjnych, kopalń kruszywa, zabudowa mieszkaniowa, gdyż inwestycje te z uwagi na szerokopłaszczyznowy charakter prac

ziemnych, w bezpowrotny sposób niszczą substancję zabytkową i obiekty archeologiczne.

Przebudowa układów urbanistycznych, ruralistycznych i założeń pałacowo-parkowych prowadzi często do naruszenia średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych. W związku z tym wszystkie prace ziemne wymagają jednoczesnego prowadzenia badań archeologicznych. Wyniki badań często stanowią jedyną dokumentację następujących po sobie epizodów osadniczych na tym terenie. Pozwalają skorygować, uszczegółowić i potwierdzić dane ze źródeł pisanych. Pozyskany w trakcie badań materiał ruchomy umożliwia uzupełnienie danych o kulturze materialnej mieszkańców.

Zagrożeniem dla dziedzictwa archeologiczne jest też rozwój turystyki zwłaszcza nad rzekami, jeziorami i w obszarach leśnych. Tereny te atrakcyjne pod względem rekreacyjnym obecnie, często były również okupowane przez ludzi w pradziejach i wczesnym średniowieczu. Dostęp do wody, który stanowił podstawę egzystencji osadniczej umożliwiał tworzenie niezwykle licznych osad o metryce sięgającej od epoki kamienia po czasy nowożytne.

Rozwój przemysłu, turystyki, budownictwa mieszkaniowego, może stanowić istotne zagrożenie dla zabytków archeologicznych, dlatego ważne jest wypełnianie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

5.1.4. Obszary największego zagrożenia dla zabytków w gminie

a) nieruchomości

Gmina Szydłowo oprócz pojedynczych, cząstkowych miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego nie posiada ogólnego planu będącego prawem miejscowym. Fakt ten z punktu widzenia konserwatorskiej jest istotnym zagrożeniem dla zabytków nieruchomości figurujących w ewidencji WWKZ.

Bowiem ustalenie ochrony w miejscowym planie zagospodarowania przestrzennego gminy jest jedną z czterech form ochrony zabytków i opieki nad zabytkami. Pozostałe – wpis do rejestru zabytków dotyczy nielicznej grupy obiektów w gminie Szydłowo,

zaś uznanie za pomnik historii i utworzenie parku kulturowego, obecnie gminy nie dotyczy. Brak szczegółowych zapisów dotyczących ochrony historycznych założeń ruralistycznych, zespołów folwarcznych, wspomnianych wyżej cmentarzy i parków nie wpisanych do rejestru zabytków oraz pojedynczych obiektów architektury spowodować może nieodwracalne, daleko idące przekształcenia przestrzenne, kubaturowe, materiałowe oraz architektoniczne krajobrazu kulturowego gminy.

b) ruchomych

W obiektach sakralnych znajdujących się na terenie gminy Szydłowo zgromadzona jest znaczna ilość zabytków ruchomych (zewidencjonowano 144 sztuki).

W sanktuarium p.w. Wniebowzięcia N.M.P. w Skrzatuszu należy podjąć prace przy polichromiach na sklepieniach oraz sukcesywnie kontynuować prace przy ołtarzach, ławkach, prospekcie organowym.

W kościele p.w. Trójcy św. w Róży Wielkiej potrzebna jest konserwacja ołtarza głównego, który posiada zachowaną polichromię z XIX w., a w kościele w Leżenicy, należy jak najszybciej dokonać konserwacji ołtarzy z XIX w., wykonanych w tradycji barokowej, w celu zabezpieczenia przed drewnojadami.

W neogotyckim kościele filialnym w Pokrzywnicy, należącym do parafii

w Szydłowie docelowo niezbędna jest konserwacja ołtarzy, a w drewnianym kościele w Zawadzie – konserwacja ambony.

Największym zagrożeniem dla wszystkich zabytków ruchomych są kradzieże lub klęski żywiołowe (np. pożary). Z tego powodu należy objąć programem założenia instalacji przeciwłamaniowej i przeciwpożarowej następujące kościoły: Dolaszewo, Krępsko, Leżenica, Róża Wielka, Stara Łubianka, Szydłowo, Skrzatusz, Pokrzywnica i Zawada.

c) archeologicznych

Największym zagrożeniem dla stanowisk archeologicznych oraz nawarstwień kulturowych na terenie gminy Szydłowo, są jak już wspomniano wcześniej, wszelkie inwestycje związane z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu, które wymagają prowadzenia szerokopłaszczyznowych prac ziemno – budowlanych. Należą do nich między innymi planowane na najbliższe lata inwestycje:

- budowa sieci wodociągowej na Osiedlu PREFABET w Dolaszewie, gm. Szydłowo
- budowa sieci wodociągowej – Skrzatusz – Pluty
- budowa kanalizacji sanitarnej tłocznej $\varnothing$ 160PE w Zawadzie od pompowni na osiedlu p. Kozery do istniejącego rurociągu tłoczego Stara Łubianka – Zawada, gm. Szydłowo.

W celu ochrony stanowisk archeologicznych oraz pradziejowych, średniowiecznych i nowożytnych nawarstwień kulturowych niezbędne jest uzgadnianie oraz wypełnienie przez inwestorów wymogów konserwatorskich określonych przez Wielkopolskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

5.2. Uwarunkowania wynikające ze studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.

Jednym z dokumentów planistycznych w gminie jest studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego, które wykonuje się obligatoryjnie dla całej gminy. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy zostało przyjęte uchwałą Nr XXIX/5/2001 Rady Gminy w Szydłowie z dnia 20.02.2001 r. W myśl przepisów ustawy o zagospodarowaniu przestrzennym głównym zadaniem jest określenie polityki przestrzennej gminy (art. 6 ust. 1) z uwzględnieniem, między innymi uwarunkowań wynikających z przepisów szczegółowych dotyczących występowania obiektów i terenów chronionych.

Kierunki polityki przestrzennej w gminie określa:

1. Uchwała Nr XXXIV/7/06 Rady Gminy Szydłowo z dnia 27 lutego 2006 r. w sprawie aktualności Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo.
2. Uchwała Nr XXXIV/8/06 Rady Gminy Szydłowo z dnia 27 lutego 2006 r. w sprawie przystąpienia do sporządzenia zmiany studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo.

Polityka przestrzenna gminy obejmuje osiągnięcie celów strategicznych rozwoju gminy oraz określa sposoby realizacji przyjętych kierunków zagospodarowania przestrzennego.

Ze względu na uwarunkowania na obszarze gminy wyodrębnia się następujące sfery polityki przestrzennej:

- sferę priorytetów dla środowiska – sferę przyrodniczą;
- sferę gospodarczą;
- sferę usługową.

Sfera przyrodnicza **obejmuje wschodni obszar gminy Szydłowo, w którym można wyodrębnić:** obszar chronionego krajobrazu „Pojezierza Wałeckiego i Doliny Gwdy”

W obszarze tym zawarte są:

- rezerwaty „Smolary”, część „Kuźnika” i rezerwat „Dolina Rurzycy”,
- lasy objęte ochroną (wodochronne, glebochronne, nasienne),
- ciągi ekologiczne, obszary przyrodnicze dolin rzecznych Gwdy z dopływami Rurzycą, Piławą, Dobrzycą, Głomią,
- obszary projektowane do objęcia ochroną prawną: „Wałecki Park Krajobrazowy”,
- ciągi ekologiczne dolin rzecznych dopływów Noteci: Łomnicy, Kanału Stobieńskiego, Kotuni i Kręcicy,
- pozostałe obszary wód otwartych, ekosystemy łąk i lasów.

Dla wyznaczonej sfery jako główne zasady i kierunki zagospodarowania przyjęto:
w zakresie ochrony przyrody:

- zachowanie istniejących warunków w środowisku przyrodniczym oraz poprawę stanu środowiska na terenach zdegradowanych,

- wykluczenie z zagospodarowania terenów rezerwatów Smolary”, „Kuźnik” i „Dolina Rurzyca” i lasów ochronnych,
- zalesienie wskazanych terenów oraz użytków rolnych odlegujących,
- ograniczenie zagrożeń wynikających z eksploatacji złóż i rekultywacja wyrobisk,
- przeciwdziałanie szkodliwym wpływom na obszarach występowania i zasilania wód podziemnych.

Przy kształtowaniu nowej struktury osadniczej należy:

- zachować ład przestrzenny dostosowując wysokość i gabaryty nowych obiektów do istniejącej zabudowy,
- zachować chronione układy urbanistyczne wsi: Skrzatusza, Szydłowa, Starej Łubianki, Kotunia, Krępska, Leżenicy, Pokrzywnicy, Róży Wielkiej i Zawady,
- bezwzględnie zachować zabytkowe obiekty i zespoły oraz obiekty i zespoły chronione.

Dla terenów położonych w strefie wypoczynkowo- przyrodniczej przy wyznaczaniu terenów pod zabudowę wypoczynkowo- rekreacyjną należy:

- wykluczyć z zagospodarowania i bezwzględnie zachować tereny przyrodnicze objęte ochroną prawną,
- chronić obszary objęte ochroną dziedzictwa kulturowego.

Dla lokalnego ośrodka gminy jako główne zasady i kierunki w zakresie zagospodarowania przyjęto:

- zachowanie chronionego układu urbanistycznego wsi i ochrona obiektów zabytkowych i chronionych,
- porządkowanie i uzupełnianie istniejącej zabudowy,
- zachowanie ład przestrzenny przy lokalizacji nowej zabudowy poprzez nawiązanie gabarytami i wysokością do zabudowy w sąsiedztwie.

Poszczególne sfery obejmują swym zasięgiem obszary, na których będą obowiązywać następujące zasady:

- ograniczenia w wykorzystaniu środowiska przyrodniczego dla celów gospodarczych,
- zabudowy,
- odprowadzania ścieków,
- prawnej ochrony obszarów przyrodniczych i kulturowych.

Teren gminy Szydłowo posiada obiekty wpisane do rejestru zabytków świadczące o kilkusetletniej historii regionu. Wszystkie zabytki zawarte w rejestrze zabytków oraz objęte ochroną konserwatorską opisane są w studium zagospodarowania przestrzennego.

Najważniejszym obiektem jest kościół w Skrzatuszu wraz z otoczeniem będący nie tylko dobrym przykładem architektury barokowej w Wielkopolsce, ale i często odwiedzanym sanktuarium diecezjalnym. Drugim obiektem o równie starej metryce jest XVII-wieczna kaplica św. Jana Chrzciciela w Zawadzie należąca do ciągle malejącej grupy świątyń drewnianych w Polsce, warta szczególnej uwagi ze względu na budulec i swą archaiczna formę.

Wsie gminy Szydłowo charakteryzują się zwarta zabudową. Zabudowa rozproszona występuje w niewielkim procencie i głównie w południowo – zachodniej części gminy. Większość zabudowy na terenach wiejskich pochodzi sprzed 1939 roku. W związku z tym proponowane zmiany w obiektach winny zachowywać ich historyczną formę wraz z gabarytami, detalami architektonicznymi, wykrojami otworów oraz pokryciem dachu dachówką.

Wiele budynków, najczęściej wskutek braku remontów, niedbałości w eksploatacji jest zdewastowanych lub w złym stanie technicznym.

Współczesna zabudowa (domy mieszkalne, obiekty usługowe, produkcyjne itp.) realizowane głównie w latach siedemdziesiątych nie nawiązują swoją architekturą do zabudowy wiejskiej. Zespoły obiektów produkcyjnych z urządzeniami towarzyszącymi i blokami wielorodzinnymi nie spełniają aktualnych oczekiwań w zakresie rozwiązań technicznych i estetycznych.

Degradacji uległy istniejące podworskie budynki folwarczne (Kotuń, Róża Mała, Skrzatusz).

Przy rozwoju terenów osadniczych nadrzędną sprawą winna być racjonalna gospodarka zasobami przyrodniczymi środowiska i ochrona walorów krajobrazowych oraz warunków klimatycznych.

Zagospodarowując tereny wsi należy dążyć do zachowania historycznych układów urbanistycznych: Skrzatusza, Zawady, Szydłowa, Starej Łubianki, Kotunia, Róży Wielkiej, Leżenicy, Pokrzywnicy, Krępska. Na ich obszarze należy bezwzględnie zachować w dobrym stanie obiekty wpisane do rejestru zabytków oraz dążyć do utrzymania skali i charakteru zabudowy wraz z obiektami objętymi ochroną konserwatorską. Na terenie Skrzatusza wprowadzić zakaz wznoszenia obiektów z płaskimi dachami i wysokości powyżej 2,5 kondygnacji.

5.3. Uwarunkowania wynikające z miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego gminy

Podstawowym instrumentem realizacji celów i zadań gminnej polityki przestrzennej jest miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.

Gmina zgodnie z celami i zadaniami lokalnej polityki przestrzennej oraz przepisami ustaw szczególnych ustala przeznaczenie terenów oraz warunki i standardy ich zabudowy, zagospodarowania, podziału oraz zasady uzbrojenia w infrastrukturę techniczną. Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego dzięki normatywno-regulacyjnym funkcjom stanowi prawo miejscowe.

Określono granice następujących planów:

1. dla terenów mieszkaniowych we wsiach: Szydłowo, Jaraczewo, Dolaszewo, Krępsko,
2. dla terenów mieszkaniowo – produkcyjnych w Szydłowie,
3. dla terenów aktywizacji gospodarczej w Dolaszewie i Kotuniu,
4. dla terenów rekreacyjnych w Krępku.

Gmina Szydłowo nie posiada Gminnego Planu Zagospodarowania Przestrzennego. Obowiązuje 14 miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego dla fragmentów miejscowości w gminie, z czego 1 dotyczy terenu położonego we wsi Szydłowo, 5 obejmujące tereny położone we wsi Dolaszewo, 1 ze wsi Stara Łubianka, 2 ze wsi Jaraczewo, 1 ze wsi Krępsko, 1 ze wsi Kotuń, 1 ze wsi Skrzatusz, 1 ze wsi Tarnowo oraz 1 w rejonie drogi z Piły- Gładyszewa do wsi Zawada. Plany te obejmują obszary wiejskie o różnej powierzchni. Zostały sporządzone na wnioski właścicieli gruntów, przyszłych inwestorów lub na wnioski Urzędu Gminy Szydłowo. Brak planu zagospodarowania dla pozostałych wsi rodzi szereg trudności w realizacji inwestycji na obszarze gminy. Wobec tak małej liczby obowiązujących planów inwestycje w gminie Szydłowo, dla obszarów ich pozbawionych, wykonywane są na podstawie decyzji o warunkach zabudowy i inwestycji celu publicznego.

Wśród aktualnie obowiązujących znajdują się zapisy dotyczące ochrony dziedzictwa kulturowego.

1. Uchwała Nr VIII/22/03 z dnia 26.09.2003 w sprawie zmiany miejscowego planu ogólnego zagospodarowania przestrzennego gminy Szydłowo w rejonie wsi Skrzatusz.

§ 3.1. Kościół p.w. Wniebowzięcia NMP wraz z otoczeniem i wystrojem wnętrza wpisany jest do rejestru zabytków.

2. Dla terenu usług sakralnych, oznaczonego na rysunku 1 UKS, ustala się:

- 1) Zakaz dobudowy do istniejącego budynku kościoła wszelkich obiektów kubaturowych oraz zakaz przebudowy bryły kościoła,
- 2) Wszelkie prace remontowe i modernizacyjne należy uzgodnić i uzyskać zezwolenie właściwego organu konserwatora zabytków,
- 3) Dopuszcza się przebudowę, rozbudowę lub modernizację istniejących obiektów ołtarzy polowych z uwzględnieniem zapisu w poz. 2),
- 4) Zachować istniejący drzewostan od strony północnej i południowej.

2. Uchwała nr XXXIV/9/06 Rady Gminy Szydłowo z dnia 27 lutego 2006 r. w sprawie zmiany miejscowego planu zagospodarowania przestrzennego dla działek nr 573, 574, 575, 576, 577, 578, 579, 582, 583, 584, 585, 586 w Starej Łubiance, gm. Szydłowo

- „dla ochrony archeologicznego dziedzictwa kulturowego ustala się obowiązek uzgadniania z właściwym miejscowo Wojewódzkim

Konserwatorem Zabytków wszelkich prac ziemnych związanych z zabudowaniem i zagospodarowaniem terenu. Zakres prac archeologicznych obowiązujący inwestora należy uzgodnić przed uzyskaniem decyzji o pozwoleniu na budowę.”

5.4. Uwarunkowania wynikające z ochrony przyrody i równowagi ekologicznej.

Gmina Szydłowo położona jest w północnej części województwa wielkopolskiego w obrębie mezoregionów: Pojezierza Wałeckiego i Doliny Gwdy. Powierzchnia gminy jest bardzo urozmaicona, najwyższy punkt w gminie – Dąbrowa Góra –207 m n. p. m., najniższy w dolinie rzeki Rudy 58 m n.p.m. Gmina leży w obszarze o znacznych zasobach wód podziemnych. Wody powierzchniowe stanowią 1,19% ogólnej powierzchni gminy i są to głównie wody płynące.

Powierzchnia terenów trwale pokryta roślinnością wynosi 46% powierzchni gminy, stanowią ją: lasy – 10670 ha, tereny zadrzewień – 71 ha, łąki trwale – 570 ha, pastwiska trwale – 985 ha, zieleń osiedlowa – 18 ha.

- **Obszary Natura 2000**

Puszcza nad Gwdą – obszar o powierzchni 77 678,9 ha, utworzony na podstawie Dyrektywy Ptasiej. Obejmuje dorzecze rzeki Gwdy. Występuje tu co najmniej 8 gatunków ptaków z Załącznika I Dyrektywy Ptasiej, 5 gatunków z Polskiej Czerwonej Księgi. Gatunkami lęgowymi są : dzięcioł czarny, gągoł, kania czarna i ruda, lelek, lerka, nurogęś, puchacz i rybołów.

Dolina Rurzycy – obszar o powierzchni 1766,04 ha, utworzony na podstawie Dyrektywy Siedliskowej. Chroniony teren wzdłuż Doliny Rurzycy wyróżnia się kompleksem unikalnych, doskonale zachowanych źródlisk i torfowisk niskich, wyróżniających się w skali ponadregionalnej bogactwem flory i rzadkich fitocenozy torfotwórczych. Stwierdzono na tym obszarze 10 typów siedlisk przyrodniczych z Załącznika I Dyrektywy Siedliskowej. Zajmują one około 50% terenu objętego ochroną.

- **Obszar chronionego krajobrazu**

Północno- wschodnia część gminy oraz fragment wzgórz moreny czołowej w rejonie Dolaszewa i Zawady położona jest w granicach obszarów chronionego krajobrazu – „Pojezierze Wałeckie i Dolina Gwdy”. Tereny objęte ochroną krajobrazu zajmują około 1/3 jej ogólnej powierzchni. Dla obszarów tych obowiązują ustalenia zawarte w Rozporządzeniu nr 5/98 Wojewody Piłskiego z dnia 15 maja 1998 roku w sprawie ustanowienia obszarów chronionego krajobrazu oraz w załącznikach do tego rozporządzenia.

Konserwatorska ochrona przyrody obejmuje:

1. rezerwat przyrody „Smolary” – nr rej. woj. 15/24 o pow. 143,25 ha. Jest to rezerwat torfowiskowy. Przedmiotem ochrony jest naturalna roślinność torfowiskowa mechowisk, obfitująca w rzadkie gatunki mszaków (Nadleśnictwo Płytnica);
2. rezerwat przyrody „Kuźnik” – nr rej. woj. 2/4 o pow. 96 ha. W granicach gminy znajduje się niewielki jego fragment (północna część). Jest to rezerwat krajobrazowy. Przedmiotem ochrony jest leśno – jeziorny krajobraz dwóch rynien jeziornych o zróżnicowanej roślinności (Nadleśnictwo Zdrojowa Góra);
3. rezerwat krajobrazowy „Dolina Rurzycy” – Rozporz. Woj. Zach. nr 13/05 z dnia 14 lipca 2005 r., o pow. 554,68 ha. + 538,96 ha otuliny rezerwatu. W gminie położony jest tylko niewielki jego fragment w sąsiedztwie rezerwatu „Smolary” (południowa jego część). Przedmiotem ochrony jest ciąg jezior rynnowych połączonych rzeką – 21 km długości, od Szwecji do Krępska. W najbliższym czasie ma być powiększony o część na terenie województwa wielkopolskiego.

Zagrożeniem dla rezerwatów przyrody jest nie przestrzeganie zakazów w nich obowiązujących.

- **Pomniki przyrody**

Gmina Szydłowo posiada bogactwo w postaci 25 pomników przyrody, w stosunku do których podjęto decyzję o poddaniu pod ochronę. Część z nich znajduje się pod

zarządem Gminy Szydłowo, większość pozostaje jednak w rękach prywatnych bądź różnych instytucji.

Tabela nr 7 przedstawia wykaz pomników przyrody z terenu gminy Szydłowo.

Tabela nr 7.
Wykaz pomników przyrody

Lp.	Nr rej. Woj.	Położenie	Opis obiektu chronionego	Własność	Pod czym zarządem
1.	309	m. Kotuń na działce nr 52 obr. Kotuń	Sosna pospolita obw.292 cm, wys 17 m, kor. 6 m.	prywatna	Henryk Suchocki Zam. Kotuń
2.	321	m. Róża Mała obok zabudowań F. Karczewskiego	Dąb szypułkowy, obw.428 cm, wys.18 m, kor. 23 m.	prywatna	Feliks Karczewski Róża Mała
3.	325	Nadleśnictwo Zdrojowa Góra, obręb Zdrojowa Góra Oddz.77p,	Dąb bezszypułkowy, obw. 385 cm, wys.18 m, kor. 23 m	Skarb Państwa	RDLP w Pile
4.	350	m. Skrzatusz obok kościoła	2 lipy drobnolistne, obw. 510 cm, 411 cm, wys. 26,28 m, kor. 20 m.	Kościół rzymsko - katolicki	Parafia rzymsko - katolicka w Skrzatuszu
5.	356	m. Kotuń przed dworem	1 dąb szypułkowy, obw. 695 cm, wys. 25 m, kor. 25 m.		PPHU PRONOVUS
6.	378	m. Skrzatusz obok drogi do Gorzowa Wlkp. w polu na działce nr 421-1	Lipa drobnolistna, obw. 455 cm, wys. 17 m, kor. 15 m.	prywatna	Zbigniew Nowak Skrzatusz
7.	379	Nadleśnictwo Zdrojowa Góra, obr. Zdrojowa Góra, oddz.146 h	1 dąb szypułkowy, obw. 334 cm, wys. 25 m, kor. 19 m w drzewostanie	Skarb Państwa	RDLP w Pile
8.	380	Nadleśnictwo Zdrojowa Góra, obr. Zdrojowa Góra, oddz.146 h,	Modrzew europejski, obw. 290 cm, wys. 34 m, Kor. 18 m w drzewostanie	Skarb Państwa	RDLP w Pile
9.	381	Nadleśnictwo Zdrojowa Góra, obręb Zdrojowa Góra, oddz. 146 i	7 dębów szypułkowych, obw. Od 250 cm do 360 cm, wys. 27 m, kor. 16 m, w drzewostanie mieszanym z przewagą sosny	Skarb Państwa	RDLP w Pile
10.	467	m. Tarnowo przy dawnej drodze wjazdowej do dworu	2 dęby szypułkowe, obw. 320 cm i 360 cm, wys. 17 m, kor. 17 m.	Mienie komunalne	Urząd Gminy Szydłowo

11.	468	m. Tarnowo nad rzeką Dobrzycą obok zabudowań gospodarczych	Grupa drzew: 2 dęby szypułkowe, obw. 330 cm i 345 cm, wys. 20 m, kor. 18,20 m; 2 buki pospolite, obw. 276 cm i 325 cm, wys. 21 m, kor. 20, 25m.	prywatna	Czesław Pydacz Tarnowo
12.	490	m. Stara Łubianka w parku i na boisku sportowym	Grupa drzew: 3 dęby szypułkowe, obw. 245, 250, 360 cm, wys. 25, 18, 19 cm, kor. 16,14, 15 m; 1 lipa drobnolistna, obw. 300 cm	mienie komunalne	Urząd Gminy Szydłowo
?13.	491	m. Kłoda pastwisko w pobliżu mostu na rzece Kępcy, działka nr 111	Grupa drzew: 7 buków zwyczajnych, obw. od 345 do 450 cm, wys. 19 m, kor. Przeciętnie 10 m.	prywatna	Hipolit Ćwiek
14.	513	m. Dobrzyca	2 buki zwyczajne obw. 206 cm i 254 cm, wys. 19 i 18 m, lipa szerokolistna obw. 370 cm, wys. 29 m, 5 świerków pospolitych odw. od 200 do 290 cm, wys. 23 m do 28 m.	prywatna	Wojciech Gajewski
15.	514	m. Nowy Dwór dawny cmentarz ewangelicki	Cyprysyk Lawsona, obw. 122 cm, wys. 22 m, kor. 13 m.	Mienie komunalne	Urząd Gminy Szydłowo
16.	515	m. Nowy Dwór	Cyprysyk Lawsona, obw. 75 cm, wys. 19 m, kor. 10 m.	Mienie komunalne	Urząd Gminy Szydłowo
17.	629	m. Krępsko	Grupa drzew (aleja): 19 lip, obw. 139 – 246 cm, wys. 22 m, kor. 7 – 21 m, wiek 120 lat, 2 dęby obw. 250 cm, wys. 25 m, kor. 20 – 22 m, wiek 120 lat	Prywatna	Przedsiębiorstwo „Agricola”
18.	630	Nadleśnictwo Zdrojowa Góra, Obr. Piła, oddz. 231 w, m. Cyk	Dąb szypułkowy, obw. 390 cm, wys. 21 m, kor. 27 m, wiek 250 lat	Skarb Państwa	RDLP w Pile

19.	631	m. Cyk przy bramie wjazdowej do posesji P. J. Bąka	Dąb szypułkowy, obw. 430 cm, wys. 20 m, kor. 14 m,	Prywatna	P. Janusz Bąk
20.	632	m. Skrobek	Grupa drzew: 2 dęby, obw. 300 i 450 cm, wys. 23 m, kor. 20 – 29 m, wiek 150 i 230 lat; 3 wiązy, obw. 230 – 313 cm, wys. 23 m, kor. 13-15 m, wiek ok. 120 lat	Mienie komunalne	Urząd Gminy Szydłowo
21.	633	m. Gądek na terenie gospodarstwa rolnego	Grupa drzew: 2 dęby, obw. 282,440 cm, wys. 18 m, kor. 17, 18 m, wiek 150, 200 lat; 1 lipa, obw. 410 cm, wys. 22 m, kor. 23 m, wiek 130 lat	Skarb Państwa	AWRSP Oddział w Pile
22.	634	m. Nowy Dwór przy dawnym budynku administracji PGR	Wiąz, obw. 327 cm, wys. 19 m, kor. 16 m, wiek 150 lat	Prywatna	Michalski Marek
23.	640	Nadleśnictwo Zdrojowa Góra, Obr. Zdrojowa Góra	Gniazdo orla bielika, według dokumentacji Dr Mizery	Skarb Państwa	RDLP
24.	16	m. Nowy Dwór	Drzewa: 2 zrosnięte buki o łącznym obw. 5,10 m rosnące samotnie na polu w dawnym PGRze	Prywatna	Michalski Marek

Zagrożeniem dla pomników przyrody może być nie przestrzeganie ustaleń zawartych w decyzjach, zarządzeniach i rozporządzeniach o uznaniu za pomniki przyrody, a także czynniki naturalne, głównie silne wiatry oraz naturalny proces starzenia.

Rozwój turystyki to także rozwój komunikacji, a szczególnie komunikacji ekologicznej. Wychodząc naprzeciw potrzebie wprowadzenia roweru jako alternatywnego środka komunikacji dla celów turystycznych oraz celów bytowych w jednostkach osadniczych gminy, proponuje się, w studium zagospodarowania przestrzennego, następujący model połączeń rowerowych:

1. układ gminnych dróg rowerowych, zbudowany w skrajnych pasach jezdni dróg powiatowych i gminnych, na których występuje małe natężenie ruchu,

a dostęp do siedziby gminy w Szydłowie jest ułatwiony: układ ten powinien realizować powiązania wewnętrzne gminy;

2. układ dróg rowerowych umożliwiający powiązania zewnętrzne:

- ścieżka rowerowa relacji Kłoda – Pokrzywnica – Szydłowo – Zawada – Stara Łubianka – Tarnowo, która umożliwi dojazd do międzynarodowych tras rowerowych R-1, R-2, a tym samym powiązanie z gminą Trzcianka oraz z gminami Krajenką i Jastrowiem,
- ścieżka rowerowa łącząca Szydłowo ze Skrzatuszem i Różewem, a więc umożliwiająca połączenie z gminą Wałcz i trasą R-2 w Chwiramie.
- w pasie drogi wojewódzkiej nr 178 wyznaczono przebieg międzygminnej ścieżki rowerowej z Trzcianki przez Gostomie do Tuczna (efekt uzgodnień zachodnich gmin byłego województwa pilskiego).

Do Międzynarodowych Tras Rowerowych, które przebiegają przez południowe i północne obrzeża gminy należą:

1. Międzynarodowa Trasa Rowerowa Euro- Roaute R-1 oznakowana w terenie, która stanowi powiązanie krajów Europy Zachodniej (Francja – Holandia – Belgia-Niemcy) z Kaliningradem i Sankt Petersburgiem w Rosji. W południowym obszarze gminy trasa przebiega śladem dróg powiatowych łączących Trzciankę z Piłą na trasie Łomnica – Kępa – Stobno – Kotuń.
2. Międzynarodowa Trasa Rowerowa R-2 z Krzyża przez Wałcz i Złotów nad Zalew Koronowski, stanowi uzupełnienie Międzynarodowego Hanzeatyckiego Traktu Rowerowego i przebiega w północnym obszarze gminy, w sąsiedztwie osady Zabrodzie śladem nasypu kolejowego nieistniejącej linii kolejowej Wałcz – Złotów.

Atrakcyjne środowisko przyrodnicze: spławne rzeki Gwda, Rurzyca, Dobrzyca, Piława i Głomia przyczyniają się do coraz większego zainteresowania turystycznego regionem. Rozwój funkcji turystycznych uwarunkowany jest wyposażeniem technicznym obszarów turystyczno- letniskowych. Stanowi to w połączeniu z brakiem publicznych środków finansowych barierę w rozwoju funkcji wypoczynkowych.

5. 5. Uwarunkowania wewnętrzne ochrony zabytków archeologicznych.

- respektowanie wyznaczonych stref ochrony stanowisk archeologicznych na załącznikach graficznych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych
- wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych tj. układów ruralistycznych i urbanistycznych gminy Szydłowo, założeń pałacowo- parkowych, zabytkowych cmentarzy, obiektów wpisanych do rejestru zabytków i ujętych w ewidencji zabytków:
„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji”.

VI. CELE GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

6.1. Cele ogólne programu (w świetle ustawy z dnia 23.07.2003 o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami).

Gminny Program Opieki nad Zabytkami Gminy Szydłowo na lata 2008-2011 zgodnie z przytoczoną powyżej ustawą ma na celu:

6.1.1. Konsekwentne i planowane realizowanie zadań samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy,

6.1.2. Rozpoznanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzania do poprawy stanu ich zachowania.

6.1.3. Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przejęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni.

6.1.4. Podejmowanie działań w zakresie stałego podnoszenia świadomości społecznej o wartościach duchowych i materialnych otaczających nas krajobrazów i potrzebie większej troski każdego o ich ochronę, właściwe kształtowanie i pielęgnację,

6.1.5. Zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych.

6.1.6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków.

6.1.7. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami.

6.1.8. Przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych Unii Europejskiej.

VII. KIERUNKI DZIAŁAŃ DLA REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

7.1. Gminna ewidencja zabytków.

Jednym z zadań nałożonych na gminy przez obowiązującą od 2003 r. ustawę o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami jest „uwzględnienie zadań ochronnych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska”. Temu zadaniu ma służyć gminna ewidencja zabytków (GEZ), o której mowa w art. 22 (pkt. 4) cytowanej ustawy: „Wójt (burmistrz, prezydent miasta) prowadzi gminną ewidencję w formie kart adresowych zabytków nieruchomości z terenu gminy, objętych wojewódzką ewidencją zabytków”.

Zakres informacji o zabytkach nieruchomości zawartych w karcie adresowej określa Rozporządzenie Ministra Kultury z dn. 14.05.2004 r. w sprawie prowadzenia rejestru zabytków krajowej, wojewódzkiej i gminnej ewidencji zabytków oraz krajowego wykazu zabytków skradzionych lub wywiezionych za granicę niezgodnie z prawem (D.U. nr 124 z 2004 r., poz. 1305).

Do tej pory opis i dokumentacja fotograficzna zabytków znajdowała się tylko w biurze Wojewódzkiego Urzędu Ochrony Zabytków w Poznaniu Delegatura w Pile, przy ul Śniadeckich 46. Gmina Szydłowo przygotowując się do sporządzenia Gminnej Ewidencji Zabytków, wykorzysta spis zabytków opracowany przez Urząd Ochrony Zabytków, a umieszczony w **punkcie 4.3.2.**, tego opracowania.

Celem utworzenia gminnej ewidencji zabytków jest posiadanie aktualnej i kompletnej wiedzy na temat ilości i stanu zachowania obiektów zabytkowych, zarówno budynków jak też parków i cmentarzy.

Po sporządzeniu GEZ właściciele i użytkownicy obiektów będą mogli sprawdzić w urzędzie gminy, czy określony budynek podlega ochronie konserwatorskiej i w jakim zakresie.

Warto zwrócić uwagę na fakt, że gminna ewidencja zabytków jest chyba ostatnią szansą opisaną i utrwalenia znikających z naszego krajobrazu zabytków. Część z nich została wyeksploatowana, część obiektów – zarówno budynków mieszkalnych, jak i gospodarczych czy produkcyjnych, nie spełnia współczesnych

standardów i jest przebudowywana. Inne są nieużytkowane i podlegają „naturalnemu” procesowi degradacji, a w niektórych przypadkach ulegają celowemu zniszczeniu. Tak więc gminna ewidencja zabytków, która niebawem powstanie, będzie miała również ogromną wartość dokumentalną dla historyków, zabytkoznawców oraz wszystkich osób zainteresowanych kulturą materialną naszej gminy.

7.1.1 Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych

- **wykonanie gminnej ewidencji zabytków nieruchomych i ruchomych w formie kart adresowych zgodnie z Rozporządzeniem Ministra Kultury,**
- **sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o zabytkach wytypowanych do wpisania do rejestru zabytków,**
- **uwzględnienie w karcie ewidencji rodzaju zabytku, jego nazwy i miejsca położenia z podaniem miejscowości, nazwy ulicy i numeru posesji,**
- **umieszczenie w karcie ewidencji czasu powstania obiektu, budulca, stanu zachowania oraz aktualnego zdjęcia,**
- **włączenie nowej karty ewidencyjnej po sprawdzeniu przez wójta czy dane zawarte w karcie są wyczerpujące.**

7.1.2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych

- **wykonanie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych w formie kart zespołu stanowisk archeologicznych zgodnie z przekazaniem przez WWKZ pismem,**
- **sporządzenie elektronicznej systematycznie aktualizowanej bazy informacji o stanowiskach archeologicznych wytypowanych do wpisania do rejestru zabytków**
- **uzupełnienie i weryfikowanie istniejącej ewidencji zabytków archeologicznych poprzez włączanie informacji o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, oraz na podstawie uzyskiwanych wyników badań weryfikacyjnych AZP,**
- **sporządzenie mapy dziedzictwa kulturowego gminy Szydłowo z naniesioną lokalizacją obiektów i obszarów chronionych oraz stref ochrony stanowisk archeologicznych, systematycznie uaktualnianą .**

7.1.3. Inwentaryzacja obiektów tzw. małej architektury

- utworzenie kart ewidencyjnych kaplic i krzyży przydrożnych,
- wykonanie aktualnych zdjęć,
- przygotowanie szlaku kapliczek.

7.1.4. Udostępnianie i promocja zabytków nieruchomych

- sporządzenie i udostępnienie komputerowej bazy danych,
- wyeksponowanie tablic wraz z mapą gminy informujących o ciekawych miejscach i obiektach,
- współpraca z wydawnictwami w celu prezentacji obiektów zabytkowych,
- wprowadzenie oznakowań w celu ułatwienia dojazdu do obiektów zabytkowych,
- Współpraca z właścicielami obiektów w celu ich odpowiedniego udostępnienia.

7.1.5. Edukacja w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego

- wdrożenie programu informacyjnego ułatwiającego współdziałanie przy ochronie dziedzictwa kulturowego,
- popularyzacja zasobów kulturowych w prasie, radiu i telewizji lokalnej,
- podniesienie poziomu wykształcenia pracowników samorządowych zajmujących się ochroną dziedzictwa kulturowego,
- przeprowadzenie szerokiej akcji promocyjnej i edukacyjnej przy udziale szkół, organizacji pozarządowych i osób prywatnych.

7.1.6. Zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenie do poprawy stanu ich zachowania

- wspieranie działalności fundacji i osób prywatnych, skierowanej na ochronę zabytków,
- podejmowanie inicjatyw zmierzających do pozyskania środków zewnętrznych na działania rewitalizacyjne
- współpraca z użytkownikami i właścicielami obiektów zabytkowych mającą na celu poprawę stanu zachowania tych obiektów,

- bieżąca kontrola stanu zachowania i przeznaczenia zabytków,
- uwzględnianie zadań ochrony zabytków w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym.

7.1.7. Poprawa stanu zachowania zabytkowych cmentarzy (wpisanych do rejestru zabytków, figurujących w wojewódzkiej ewidencji zabytków)

- aktywizacja społeczności lokalnej w kierunku zabezpieczenia starych cmentarzy,
- przygotowanie harmonogramu prac porządkowych na terenach cmentarzy w Krępsku, Dobrzycy, Tarnowie, Skrzatuszu i Szydłowie z uwzględnieniem społeczności lokalnej oraz szkół gminnych.

7.2. Sporządzenie wykazu obiektów nieruchomości, stanowisk archeologicznych typowanych do rejestru zabytków z terenu gminy w celu uwzględnienia ich w dokumentach planistycznych i inwestycyjnych gminy.

- z terenu gminy Szydłowo proponuje się, zgodnie z raportem o stanie zabytków, wpisać do rejestru zabytków następujące obiekty:

Tabela nr 6.

Spis obiektów, które należy wpisać do rejestru zabytków

Lp.	miejsowość	obiekt
1.	BUSZ	ZESPÓŁ DWORSKI
2.	COCH	ZESPÓŁ DWORSKI
3.	CYK	ZESPÓŁ DWORSKI
4.	DOBRZYCA	ELEKTROWNIA WODNA
5.	KOTUŃ	ZESPÓŁ DWORSKI
6.	POKRZYWNICA	KOŚCIÓŁ
7.	POKRZYWNICA	SZKOŁA
8.	RÓŻA WIELKA	PLEBANIA
9.	RÓŻA WIELKA	SZKOŁA
10.	SKRZATUSZ	SZKOŁA
11.	SZYDŁOWO	KOŚCIÓŁ POMOCNICZY P.W. ŚW. JANA CHRZCICIELA
12.	ZAWADA	SZKOŁA
13.	ZAWADA	DZWONNICA

Program w zakresie wpisów do rejestru zabytków obejmuje również rozszerzenie wpisów, scalanie. W tym zakresie należy:

- objąć wpisem kościoły w Dolaszewie, Leżenicy, Pokrzywnicy leżące na cmentarzach wpisanych do rejestru zabytków,
- scalić wpis zespołu pałacowo- parkowego w Starej Łubiance i Skrzatuszu,
- Kotuń – dwór – poszerzyć wpis o zespół dworski,
- Róża Wielka – poszerzyć wpis kościoła parafialnego o plebanie,
- Zawada – poszerzyć wpis kościoła o dzwonnice.
- Wytypowane do wpisania do rejestru zabytków województwa wielkopolskiego stanowiska archeologiczne reprezentujące dużą wartość poznawczą:

Tabela nr 7.

Stanowiska archeologiczne przeznaczone do wpisu do rejestru zabytków

Lp.	Miejscowość	Nr stanowiska	Obszar AZP	Funkcje
1.	Tarnowo	20	34-25/51	Osada OWR
2.	Tarnowo	21	34-25/52	Osada OWR, PŚ
3.	Tarnowo	22	34-25/53	Osada KP
4.	Kłoda	28	37-24/34	Osada OWR
5.	Kłoda	29	37-24/35	Osada KŁ, OWR, WŚ
6.	Kłoda	32	37-24/38	Osada N, KP, OWR
7.	Kłoda	33	37-24/39	Osada OWR, WŚ
8.	Stara Łubianka	77	35-25/83	Osada KŁ, WŚ, PŚ
9.	Stara Łubianka	90	35-25/96	Osada WŚ
10.	Stara Łubianka	91	35-25/97	Osada KŁ, WŚ, PŚ
11.	Dolaszewo	9	36-25/20	Osada KŁ
12.	Dolaszewo	2	36-25/22	Obozowisko mezolit
13.	Stara Łubianka	2	35-25/8	Osada KŁ
14.	Stara Łubianka	3	35-25/9	Cmentarzysko KP
15.	Stara Łubianka	5	35-25/11	Osada N, KŁ, PŚ
16.	Stara Łubianka	30	35-25/36	Osada OWR, PŚ

Legenda:

OWR – osada wpływów rzymskich
 WŚ – wczesne średniowiecze
 PŚ – późne średniowiecze
 KŁ – kultura łużycka
 KP – kultura pomorska
 N - neolit

Baza stanowisk archeologicznych wytypowanych do wpisu do rejestru zabytków będzie systematycznie aktualizowana przez WWKZ w miarę rozpoznania archeologicznego gminy.

7.3. Wyznaczenie stref ochrony stanowisk archeologicznych wraz z zapisem zapewniającym prawidłową ochronę dziedzictwa kulturowego

Wyznaczenie stref ochrony stanowisk archeologicznych respektowanych przy sporządzaniu dokumentów planistycznych gminy oraz wprowadzenie zapisu zapewniającego prawidłową ochronę archeologicznego dziedzictwa kulturowego w stosunku do stref występowania stanowisk archeologicznych oraz obszarów chronionych: **„Prace inwestycyjne, w tym ziemne związane z budownictwem i zagospodarowaniem terenu, w obrębie obszarów chronionych i stref występowania stanowisk archeologicznych, wymagają uzgodnienia z WUOZ, który określi warunki realizacji inwestycji”.**

7.4. Określenie zasobów zabytków obszarów, nieruchomości, ruchomych i dziedzictwa archeologicznego, które można wykorzystać do tworzenia np. tras turystycznych, ścieżek dydaktycznych, organizacji festynów.

Tabela nr 8.

Wykorzystanie istniejących szlaków turystycznych do poznania ciekawych miejsc przyrodniczych i kulturowych gminy Szydłowo:

Lp.	Szlak turystyczny	Ciekawe zabytki i miejsca
1.	Czarny szlak rowerowy prowadzony przez obszar Nadleśnictwa Zdrojowa Góra o długości 22 km, rozpoczyna się w Pile przy Zalewie Koszyckim, wiedzie do Głubczyna, poprzez Dobrzycę i Paruszkę,	W Dobrzycy -elektrownia wodna (1909-1911r.) na rzece Gwdzie, młyn na Głomi

2.	Niebieski szlak rowerowy o długości 48,5 km wytyczony został z Piły przez Tarnowo, Płytnicę, Krępsko, Dobrzycę do Głubczyna. Trasa ta łączy się ze szlakiem „Przez lasy powiatu złotowskiego”	Tarnowo: dwa cmentarz ewangelicko-augsburski z XIX w., dwa dęby szypułkowe przy dawnej drodze wjazdowej do dworu, grupa drzew o charakterze pomników przyrody nad rzeką Dobrzycą, Krępsko: kościół filialny i dzwonnica, zespół pałacowo- folwarczny z parkiem krajobrazowym, dawny cmentarz ewangelicko- augsburski, stara zabudowa wiejska.
3.	Ścieżka rowerowa relacji Kłoda – Pokrzywnica – Szydłowo – Zawada – Stara Łubianka – Tarnowo, która umożliwi dojazd do międzynarodowych tras rowerowych R-1, R-2	Kłoda –dwa zespoły folwarczne z XIX w., dwa cmentarze ewangelicko – augsburskie, Szydłowo – kościół Nieustającej Pomocy, obok kościół p.w. Jana Chrzciciela, cmentarz katolicki przykościelny, cmentarz komunalny, Zawada: drewniany kościół z XVII w. z dzwonnica, dwa cmentarze Stara Łubianka: kościół, dworek eklektyczny, kuźnia, gorzelnia, park dworski, Tarnowo: dwa cmentarz ewangelicko-augsburski z XIX w., dwa dęby szypułkowe przy dawnej drodze wjazdowej do dworu, grupa drzew o charakterze pomników przyrody nad rzeką Dobrzycą,
4.	Ścieżka rowerowa łącząca Szydłowo ze Skrzatuszem i Różewem, a więc umożliwiająca połączenie z gminą Wałcz i trasą R-2 w Chwiramie.	Szydłowo – kościół Nieustającej Pomocy, obok kościół p.w. Jana Chrzciciela, cmentarz katolicki przykościelny, cmentarz komunalny, Skrzatusz –zespół kościelny p.w. Wniebowzięcia NMP z XVII w., zespół dworca PKP, zespół dworsko – parkowo-folwarczny, cmentarze, zespół płatkieni
5.	Szlak rowerowy wokół Piły – szlak żółty – PI- 7004y – prowadzi przez rezerwat „Kuźnik”,Gładyszewo, Szydłowo, Dolaszewo Wałeckie PKP, Cyk, Kotuń	Szydłowo – kościół Nieustającej Pomocy, obok kościół p.w. Jana Chrzciciela, cmentarz katolicki przykościelny, cmentarz komunalny, Cyk – zespół dworsko – parkowo – folwarczny, cmentarz Dolaszewo – zespół Dworca PKP, zespół kościoła filialnego, zespół folwarczny, Kotuń – pałac z 2 poł. XIX w., pomnik przyrody –dąb szypułkowy przed dworem, zespół szkolny
6.	Szlak rowerowy zielony PI– 70005z – Piła – przez Zawadę – do Skrzatusza	Zawada: drewniany kościół z XVII w. z dzwonnica, dwa cmentarze Skrzatusz –zespół kościelny p.w. Wniebowzięcia NMP z XVII w., zespół dworca PKP, zespół dworsko – parkowo-folwarczny, cmentarze, zespół płatkieni
7.	„Szlak kajakowy im. Jana Pawła II” -szlak Rurzyca rozpoczyna się z jeziora	Na całej długości rzeka Rurzyca przepływa przez obszar Natura 2000 „Dolina Rurzyca”.

	Krapsko Małe, odprowadza wody sześciu wąskich, rynnowych jezior (Krapsko Małe, Krapsko Długie, Trzebieszki, Krapsko Górne, Krapsko Średnie i Dąb). Na przepłynięcie tego szlaku potrzeba 2 dni.	Kardynał Karol Wojtyła przepływał tym szlakiem w lipcu 1978 r., na trzy miesiące przed wyborem na papieża - kamień pamiątkowy nad jeziorem, upamiętniający ten fakt
8.	Szlak kajakowy „Gwda” o długości 146 km, z jeziora Wierzchowo do Ujścia	Krepsko: kościół filialny i dzwonnica, zespół pałacowo- folwarczny z parkiem krajobrazowym, dawny cmentarz ewangelicko- augsburski, stara zabudowa wiejska. W Dobrzycy -elektrownia wodna (1909-1911r.) na rzece Gwdzie, młyn na Głomi
9.	Szlak kajakowy „Piława” z jeziora Komorze do Dobrzycy (wpada do Gwdy) 82 km	Zabrodzie -Stary cmentarz ewangelicko – augsburski. W Dobrzycy -elektrownia wodna (1909-1911r.) na rzece Gwdzie, młyn na Głomi.
10.	Szlak kajakowy „Dobrzyca” z Machlin do Zabrodzia, wpada do Piławy, 60 km	Zabrodzie -Stary cmentarz ewangelicko – augsburski.
11.	Szlak kajakowy „ Głomia” ze Złotowa do Dobrzycy	W Dobrzycy -elektrownia wodna (1909-1911r.) na rzece Gwdzie, młyn na Głomi
12.	Szlak pieszy zielony PI – 1834z- rezerwat „Kuźnik”	Mozaika biotopów rezerwatu: od jezior przez torfowiska, bór bagienny, łągi, olsy, dąbrowy, aż po suche bory sosnowe stanowi jego podstawowy walor i warunkuje bardzo dużą różnorodność organizmów żyjących w rezerwacie.
13.	Szlak pieszy czarny PI – 1829s – 3 km- Stara Łubianka PKP – leśniczówka Czapla	Zespół domu dla pracowników kolei
14.	Szlak pieszy niebieski – PI- 1837n – 17,5 km- Płytnica PKP – Zabrodzie – Leśniczówka Czapla - Piła	Zabrodzie -Stary cmentarz ewangelicko - augsburski
15.	Szlak pieszy niebieski – PI-1836n – 13 km- Piła – Góra Dąbrowa - Skrzatusz	Góra Dąbrowa- najwyższy szczyt na terenie północnej Wielkopolski Skrzatusz –zespół kościelny p.w. Wniebowzięcia NMP z XVII w., zespół dworca PKP, zespół dworsko – parkowo- folwarczny, cmentarze, zespół płatkieni
14.	Szlak pieszy żółty – PI 1838y – 17 km – rezerwat „Kuźnik” -Skrzatusz	j.w.

7.5. Określenie sposobu realizacji poszczególnych celów gminnego programu opieki nad zabytkami.

**Tabela nr 9.
Sposoby realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami**

PRIORYTETY GMINNEGO PROGRAMU	CELE STRATEGICZNE	CELE OPERACYJNE	SPODZIEWANE EFEKTY
1.	2.	3.	4.
1. Konsekwentne i planowane realizowanie zadań samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy	1.Stworzenie Gminnej Ewidencji Zabytków	1.Sporządzenie ewidencji zabytków po dokonaniu przeglądu zabytków w terenie z udziałem sołtysów 2. Sporządzenie gminnej ewidencji zabytków archeologicznych	1.Powstanie dokumentacji w postaci Gminnej Ewidencji Zabytków 2. Posiadania aktualnych danych dotyczących bogactwa kulturowego gminy
	2.Inwentaryzacja obiektów małej infrastruktury sakralnej (kaplic i krzyży przydrożnych)	1.Utworzenie kart ewidencyjnych kaplic i krzyży przydrożnych	1.Powstanie dokumentacji dotyczącej obiektów małej infrastruktury sakralnej 2.Powstanie szlaku kapliczek i krzyży przydrożnych
2. Rozpoznanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzania do popraw stanu ich zachowania.	1.Uporządkowanie gospodarki zasobem mieszkalnych i usługowych budynków zabytkowych	1. Współpraca z użytkownikami i właścicielami budynków zabytkowych mająca na celu poprawę stanu zachowania i utrzymania tych obiektów	1. Szersze zaangażowanie mieszkańców gminy w działania związane z ochroną dziedzictwa kulturowego 2. Uzyskanie akceptacji dla działań służących ochronie zabytków 3. Wzrost świadomości właścicieli lub użytkowników obiektów zabytkowych

	2. Utrzymanie i poprawa stanu przestrzennego istniejących zespołów ruralistycznych	1. Promocja dobrych wzorów działań	1. Likwidacja samowoli budowlanej, 2. Zachowanie w nienaruszonym stanie istniejących zespołów ruralistycznych 3. Satysfakcja użytkowników obiektów zabytkowych wynikająca z pozytywnych działań wobec nich.
3. Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przejęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni,	1. Realizacja ochrony zabytków w powiązaniu z ochroną przyrody i krajobrazu	1. Uwzględnienie istniejących zespołów ruralistycznych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska 2. Aktywizacja społeczności lokalnej w kierunku zabezpieczenia starych cmentarzy, uporządkowania ich oraz opieki nad nimi	1. Współistnienie w pełnej harmonii obiektów zabytkowych typu dworki, pałace z ogrodami i parkami krajobrazowymi 2. Uzyskanie atrakcyjnych miejsc wypoczynku w historycznym otoczeniu 3. Zadbane dawne cmentarze wizytówką gminy 5. Umieszczenie niektórych zasad programu opieki nad zabytkami w Strategii Rozwoju Gminy
4. Podejmowanie działań w zakresie stałego podnoszenia świadomości społecznej o wartościach duchowych i materialnych otaczających nas krajobrazów i potrzebie większej troski każdego o ich ochronę,	1. Promocja gminy akcentująca jej niepowtarzalność wynikającą z zasobów środowiska kulturowego	1. Pogłębianie w mieszkańcach gminy zainteresowania i dumy z tradycji historycznych terenu 2. Szeroka akcja edukacyjna i promocyjna przy udziale szkół, organizacji pozarządowych i osób prywatnych	1. Wzrost świadomości dotyczącej historycznych korzeni tych obszarów 2. Traktowanie dziedzictwa kulturowego jako elementu decydującego o niepowtarzalności gminy i jej indywidualnym wyrazie 3. Ogólna akceptacja świadomych mieszkańców dla działań ochronnych 4. Powszechna aktywizacja ludności lokalnej w sprawowaniu opieki nad dziedzictwem kulturowym

właściwe kształtowanie i pielęgnację			5. Pozyskanie społecznych partnerów dla ochrony środowiska kulturowego
5. Zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych	1. Wykorzystanie zabytków dla wykreowania produktu turystycznego	<ol style="list-style-type: none"> 1. Stworzenie i udostępnienie komputerowej bazy danych o zabytkach gminy 2. Stworzenie i wyeksponowanie tablic wraz z mapą gminy informujących o ciekawych miejscach na terenie gminy 3. Tworzenie oferty turystycznej przy jednoczesnym wykorzystaniu walorów kulturowych i przyrodniczych gminy 4. Współpraca z wydawnictwami w celu prezentacji obiektów zabytkowych i środowiska przyrodniczo - kulturowego 5. Wprowadzenie dodatkowych oznakowań na drogach gminnych w celu ułatwienia dojazdu do obiektów zabytkowych 6. Współpraca z właścicielami obiektów zabytkowych w celu ich odpowiedniego udostępnienia 	<ol style="list-style-type: none"> 1. Łatwy dostęp do informacji na temat gminy. 2. Wykorzystanie bazy do działań promocyjnych 3. Wzrost ofert wypoczynku biernego i czynnego dla dzieci i młodzieży 4. Oznakowane szlaki turystyczne oraz ścieżki rowerowe umożliwiające zapoznanie się turystów z walorami przyrodniczymi i kulturowymi gminy 5. Powstanie przewodnika po zabytkach gminy Szydłowo

	2. Pogłębienie działań popularyzujących dziedzictwo kulturowe	1. Przygotowanie i realizacja konkursu o zabytkach gminy na etapie szkół 2. Popularyzacja zasobów kulturowych w prasie, radiu i telewizji 3. Zbieranie materiałów archiwalnych (zdjęcia, mapy) dotyczących gminy Szydłowo 4. Organizowanie dni otwartych gminy Szydłowo w celu udostępnienia obiektów zabytkowych	1. Większa znajomość obiektów zabytkowych w mieście 2. Rozwój zainteresowań historycznych i krajoznawczych 3. Pogłębienie znajomości zagadnień ochrony zabytków wśród dzieci i młodzieży 4. Zbudowanie klimatu społecznego zrozumienia i akceptacji dla ochrony dziedzictwa kulturowego
6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe związane z wykorzystaniem tych zabytków	1. Wypracowanie metod i strategii zarządzania dziedzictwem kulturowym w gminie	1. Wdrożenie programu informacyjnego ułatwiającego współdziałanie przy ochronie dziedzictwa kulturowego	1. Wszyscy użytkownicy czują się odpowiedzialni za dziedzictwo kulturowe 2. Nikt nie podejmuje samowolnych działań w obiektach i na obszarach zabytkowych
7. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami	1. Wypracowanie programu wspomagania finansowego długofalowych działań na rzecz ochrony dziedzictwa kulturowego i zabytków	1. Podejmowanie inicjatyw zmierzających do pozyskania środków zewnętrznych na działania rewitalizacyjne	1. Wzrost funduszy poprzez sumowanie różnych źródeł nakładów na rewitalizację obszarów i obiektów zabytkowych 2. Pozyskanie środków z resortu kultury, z programów bilateralnych RP, z samorządu wojewódzkiego 3. Pozyskanie środków z pomocowych funduszy unijnych

8. Przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych Unii Europejskiej	1. Wypracowanie programu wspomagania finansowego działań na rzecz dziedzictwa kulturowego z wykorzystaniem programów celowych UE	1. Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskiwania środków na ochronę zabytków 2. Pomoc w tworzeniu wniosków aplikacyjnych	1. Realne zwiększenie środków na ochronę zabytków
	2. Współpraca z samorządem wojewódzkim w tworzeniu warunków pełnoprawnego partnerstwa w strukturach unijnych wyspecjalizowanych w ochronie środowiska kulturowego		

VIII. PODZIAŁ NA OBSZARY, PROJEKTY, ZADANIA.

Okres, na który opracowany został niniejszy program podzielono na dwa podokresy programowe:

- 2009
- 2010 – 2013

Określenie trwania podokresu pierwszego wynika z faktu, iż do tej pory niewiele działań podejmowano w celu zachowania dóbr kultury. Niektóre struktury powstaną po raz pierwszy, część działań wymaga właściwego przygotowania metodycznego i merytorycznego.

Pewien okres czasu potrzebny będzie na przewartościowanie i zmianę sposobu myślenia, o tym co nas otacza i co jest ważne, mieszkańców i władz lokalnych.

W ramach poszczególnych zadań operacyjnych podjęte zostaną niżej wymienione działania.

Tabela nr 10.

Działania szczegółowe podane w podziale na podokresy.

Dla realizacji celu ogólnego: 1. Konsekwentne i planowane realizowanie zadań samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy		
Cel operacyjny	2009	2010 - 2013
1.1.1. Sporządzenie ewidencji zabytków po dokonaniu przeglądu zabytków w terenie z udziałem sołtysów	1. Dokonanie przeglądu zabytków w terenie 2. Określenie właściciela oraz stanu technicznego obiektu zabytkowego 3. Wykonanie szczegółowej dokumentacji fotograficznej wszystkich obiektów 4. Wykonanie kart ewidencji dla wszystkich zabytków gminy	1. Systematyczna ocena aktualności gminnej ewidencji zabytków 2. Uzupełnianie gminnej ewidencji zabytków o nowe obiekty
1.1.2. Sporządzenie ewidencji zabytków archeologicznych	1. Analiza zabytków archeologicznych na terenie gminy 2. Wykonanie kart ewidencji dla wszystkich zabytków archeologicznych	1. Aktualizacja danych

1.2.1. Utworzenie kart ewidencyjnych kaplic i krzyży przydrożnych	1. Dokonanie przeglądu i stanu zachowania przydrożnych kapliczek i krzyży	1. Przygotowanie szlaku kapliczek i krzyży przydrożnych 2. Opracowanie systemu opieki nad obiektami malej infrastruktury sakralnej.
Dla realizacji celu ogólnego: 2. Rozpoznanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzania do poprawy stanu ich zachowania.		
Cel operacyjny	2009	2010 - 2013
2.1.1. Współpraca z użytkownikami i właścicielami budynków zabytkowych mająca na celu poprawę stanu zachowania i utrzymania tych obiektów	1. Wypracowanie zasad współpracy z właścicielami, administratorami i użytkownikami budynków zabytkowych 2. Organizowanie cyklicznych spotkań służb ochrony zabytków z przedstawicielami samorządu oraz właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych 3. Tworzenie mechanizmów zainteresowania właściwym utrzymaniem mieszkalnych obiektów zabytkowych 4. Promowanie pozytywnych wzorców gospodarowania w obiektach zabytkowych i miejscach ważnych historycznie	1. Wymiana doświadczeń dotyczących ochrony dziedzictwa kulturowego z przedstawicielami właścicieli i użytkowników obiektów zabytkowych z innych miast lub wsi 2. Organizowanie cyklicznych spotkań służb ochrony zabytków z przedstawicielami samorządu oraz właścicielami i użytkownikami obiektów zabytkowych 3. Promowanie pozytywnych wzorców gospodarowania w obiektach zabytkowych i miejscach ważnych historycznie
2.2.1. Promocja dobrych wzorów działań	1. Organizowanie spotkań informujących o pozytywnych efektach działań prowadzonych w innych miejscach o podobnych problemach środowiska kulturowego	1. Organizowanie szkoleń upowszechniających prawidłowe ustalanie cyklu prac konserwatorskich przy obiektach i przestrzeniach zabytkowych
Dla realizacji celu ogólnego: 3. Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przejęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni		
Cel operacyjny	2009	2010 - 2013
3.1.1. Uwzględnienie istniejących zespołów ruralistycznych w planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym oraz przy kształtowaniu środowiska	1. Przeprowadzenie szkoleń pracowników samorządowych w kierunku respektowania zasad opieki nad zabytkami	1. Stworzenie systemu kontroli pod kątem ochrony dóbr kultury i przyrody podczas powstawania miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego

3.1.2 Aktywizacja społeczności lokalnej w kierunku zabezpieczenia starych cmentarzy, uporządkowania ich oraz opieki nad nimi	1. Opracowanie planu opieki nad starymi, szczególnie nieczynnymi cmentarzami	1. Egzaminowanie realizacji planu dotyczącego zabezpieczenia starych cmentarzy
Dla realizacji celu ogólnego: 4. Podejmowanie działań w zakresie stałego podnoszenia świadomości społecznej o wartościach duchowych i materialnych otaczających nas krajobrazów i potrzebie większej troski każdego o ich ochronę, właściwe kształtowanie i pielęgnację		
Cel operacyjny	2009	2010 - 2013
4.1.1. Pogłębianie w mieszkańcach gminy zainteresowania i dumy z tradycji historycznych terenu	1. Wprowadzenie i wzmocnienie problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do systemu edukacji szkolnej 2. Wprowadzenie problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do programów społecznych 3. Propagowanie działania społecznej opieki nad zabytkami 4. Nawiązanie współpracy z organizacjami społecznymi dla ochrony dziedzictwa kulturowego	1. Podjęcie przedsięwzięć prowadzących do tworzenia miejsc pracy związanych z opieką nad zabytkami
4.1.2. Szeroka akcja edukacyjna i promocyjna przy udziale szkół, organizacji pozarządowych i osób prywatnych	1. Opracowanie programu szkoleń z zakresu edukacji kulturowej kierowanej do dzieci i dorosłych	1. Opracowanie programu promocji środowiska kulturowego gminy 2. Przygotowanie i realizacja przedsięwzięć oraz imprez mających na celu promocję gminy w województwie i kraju
Dla realizacji celu ogólnego: 5. Zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych		
Cel operacyjny	2009	2010 - 2013
5.1.1. Stworzenie i udostępnienie komputerowej bazy danych o zabytkach gminy	1. Opracowanie bazy danych o zabytkach i historycznych przestrzeniach gminy	1. Systematyczne uaktualnianie bazy danych o zabytkach i przestrzeniach historycznych gminy

5.1.2. Stworzenie i wyeksponowanie tablic wraz z mapą gminy informujących o ciekawych miejscach na terenie gminy	1. Przygotowanie projektu tablicy informującej o ciekawszych miejscach na terenie gminy	1. Wyeksponowanie, co najmniej trzech tablic informacyjnych w strategicznych miejscach gminy
5.1.3. Tworzenie oferty turystycznej przy jednoczesnym wykorzystaniu walorów kulturowych i przyrodniczych gminy	1. Przygotowanie oferty turystycznej przez przeszkolonego pracownika gminy	1. Utworzenie jednolitego systemu informacji turystycznej oraz propagowanie przygotowanej oferty turystycznej kierowanej do mieszkańców najbliższych okolic
5.1.4. Współpraca z wydawnictwami w celu prezentacji obiektów zabytkowych i środowiska przyrodniczo – kulturowego	1. Opracowanie folderów i innych wydawnictw o tematyce środowiska kulturowego gminy Szydłowo	1. Opracowanie folderów i innych wydawnictw o tematyce środowiska kulturowego gminy Szydłowo
5.1.5. Wprowadzenie dodatkowych oznakowań na drogach gminnych w celu ułatwienia dojazdu do obiektów zabytkowych	1. Przygotowanie oznakowań na drogach gminnych	1. Rozmieszczenie dodatkowych oznakowań na drogach gminnych w celu ułatwienia dojazdu do obiektów zabytkowych
5.2.1. Przygotowanie i realizacja konkursu o zabytkach gminy na etapie szkół	1. Wprowadzenie w harmonogram konkursów na szczeblu szkolnym i szczeblu gminnym konkursu wiedzy o gminie i jej dorobku kulturowym	1. Coroczne wyłanianie laureatów gminnego konkursu wiedzy o gminie i jej dorobku kulturowym na szczeblu szkoły podstawowej i gimnazjum
5.2.2. Popularyzacja zasobów kulturowych w prasie, radiu i telewizji	1. Bieżące wykorzystanie prasy, radia i telewizji oraz internetu do prezentacji środowiska kulturowego i podejmowanych wobec niego działań	1. Kontynuacja współpracy z prasą, radiem i telewizją i wykorzystania internetu do prezentacji środowiska kulturowego i podejmowanych wobec niego działań rewitalizacyjnych
5.2.3. Zbieranie materiałów archiwalnych (zdjęcia, mapy) dotyczących gminy Szydłowo	1. Nawiązanie współpracy z najstarszymi mieszkańcami gminy w celu zgromadzenia materiałów archiwalnych (zdjęcia, mapy) dotyczących gminy Szydłowo	1. Opracowanie metod i zasad przechowywania zdobytych materiałów
5.2.4. Organizowanie dni otwartych gminy Szydłowo w celu udostępnienia obiektów zabytkowych	1. Wyznaczenie osoby odpowiedzialnej za organizację dni otwartych gminy Szydłowo oraz wprowadzenie tych dni w kalendarz imprez gminnych	1. Wdrożenie organizacji dni otwartych gminy Szydłowo jako stałego elementu promocji gminy

Dla realizacji celu ogólnego: 6. Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe, związane z wykorzystaniem tych zabytków		
Cel operacyjny	2009	2010 - 2013
1. Wdrożenie programu informacyjnego ułatwiającego współdziałanie przy ochronie dziedzictwa kulturowego	1. Przyjęcie przez samorząd roli koordynatora działań przy ochronie dziedzictwa kulturowego	1. Samorządowa koordynacja działań przy ochronie dziedzictwa kulturowego 2. Udostępnienie strony internetowej www.szydlovo.pl dla potrzeb działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego 3. Stworzenie systemu informacji i promocji zagadnień ochrony dziedzictwa kulturowego
Dla realizacji celu ogólnego: 7. Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami		
Cel operacyjny	2009	2010 - 2013
7.1.1. Podejmowanie inicjatyw zmierzających do pozyskania środków zewnętrznych na działania rewitalizacyjne		1. Opracowanie programu zwiększania wpływów do budżetu z przeznaczeniem na ochronę dziedzictwa kulturowego 2. Pozyskiwanie pełni informacji o możliwościach wykorzystywania dla działań rewitalizacyjnych różnych źródeł finansowania w tym: fundusze strukturalne, inicjatywy wspólnotowe i programy unijne, krajowe fundusze unijne, fundusze prywatne i ich sumowanie dla potrzeb realizacji działań rewitalizacyjnych
Dla realizacji celu ogólnego: 8. Przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych Unii Europejskiej		
Cel operacyjny	2009	2010 - 2013
8.1.1. Informowanie właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskiwania środków na ochronę zabytków	Wypracowanie systemu informowania właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskiwania środków na ochronę zabytków	Kontynuacja

W najbliższych latach w uchwalanych budżetach gminy przewiduje się uwzględnienie wydatków na zadania związane z realizacją w/w działań. W roku 2009 planuje się kwotę około 10 000 zł, która w kolejnych latach będzie się sukcesywnie zwiększać.

Koordinatorami działań i osobami odpowiedzialnymi za realizację zadań umieszczonych w gminnym programie opieki nad zabytkami zostają Panie: Magdalena Krawczyk – inspektor ds. promocji gminy i pozyskiwania środków unijnych oraz Grażyna Bednarek – kierownik oświaty i kultury gminy Szydłowo.

IX. INSTRUMENTARIUM REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Podmiotem określającym gminny program opieki nad zabytkami jest samorząd gminny. Realizacja programu odbywać się będzie poprzez zespół działań władz gminnych na rzecz osiągnięcia celów w nim przyjętych. Samorząd ma oddziaływać na różne podmioty mające do czynienia z obiektami i przestrzeniami zabytkowymi, tak, by wywołać ich pożądane zachowania prowadzące do realizacji zamierzonych celów.

Głównym odbiorcą programu jest społeczność lokalna, która bezpośrednio odczuje efekty jego wdrażania.

Dostępne instrumentarium służące realizacji niniejszego programu wynika z obowiązującego prawa oraz z realiów związanych z finansami publicznymi.

W realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Szydłowo wykorzystane zostaną następujące grupy instrumentów: instrumenty prawne, koordynacji finansowe, społeczne i kontrolne.

IX.1. Instrumenty prawne

Do instrumentów prawnych należą między innymi:

- Wynikające z przepisów ustawowych dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków.
- Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego gminy.
- Miejscowy plan zagospodarowania przestrzennego.
- Programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.

IX.2. Instrumenty finansowe

Do instrumentów finansowych należą między innymi:

- Dotacje.
- Subwencje.
- Dofinansowania.
- Nagrody.

- Zachęty finansowe.
- Zbiórki społeczne.
- Programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy unijnych.

IX.3. Instrumenty społeczne

Do instrumentów społecznych należą między innymi:

- Edukacja kulturowa.
- Informacja.
- Sprawna komunikacja.
- Współpraca.
- Współdziałanie z organizacjami społecznymi.
- Wzbogacona oferta miejsc pracy i działań prowadzących do przeciwdziałania bezrobociu.

9.4. Instrumenty koordynacji

Do instrumentów koordynacji należą między innymi:

- Strategia rozwoju gminy.
- Programy rozwoju infrastruktury.
- Programy rozwoju środowiska przyrodniczego.
- Programy prac konserwatorskich.
- Studia i analizy, koncepcje.
- Umowy, porozumienia, kontakty.
- Współpraca z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków.
- Współpraca z ośrodkami naukowymi.
- Współpraca z diecezją w zakresie ochrony i opieki nad zabytkami.

9.5. Instrumenty kontrolne

Do instrumentów kontrolnych należą między innymi:

- Ciągła aktualizacja bazy danych geodezji i gospodarki gruntami, infrastruktury technicznej, stanu zagospodarowania przestrzennego, stanów technicznych obiektów zabytkowych, poziomu bezrobocia.
- Monitoring stanu środowiska kulturowego.

Uruchomienie podanych instrumentów wymaga od władz i społeczeństwa lokalnego inicjatywy i konkretnych działań w wielu sferach prowadzonej działalności:

- wykorzystanie wszelkich dopuszczonych prawem przepisów dla efektywnego przygotowania polityki i programów ochrony środowiska kulturowego,
- wykorzystanie regionalnych programów dotyczących ochrony środowiska kulturowego województwa dla realizacji programu opieki nad zabytkami,
- budowanie platform współpracy z innymi, ościennymi gminami o podobnych problemach, w celu zwiększenia skuteczności wspólnie podejmowanych inicjatyw,
- nawiązanie współpracy z sąsiadującymi samorządami dla tworzenia wspólnej, subregionalnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego,
- prowadzenie marketingu terytorialnego,
- tworzenie opracowań planistycznych uwzględniających potrzeby ochrony środowiska kulturowego,
- sporządzanie analiz i ocen skutków wpływu planowanych działań na środowisko kulturowe gminy,
- pozyskanie poparcia społecznego dla działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- pozyskiwanie z wszelkich dostępnych źródeł środków finansowych,
- koordynowanie działań prowadzonych w stosunku do środowiska kulturowego,
- współpraca z organizacjami pozarządowymi zajmującymi się ochroną zabytków i opieką nad zabytkami,
- efektywne zarządzanie programem,
- prowadzenie ciągłego monitoringu zmian w stanie środowiska kulturowego.

X. MONITORING DZIAŁANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Jak wynika z zapisów ustawowych, wójt gminy Szydłowo ma obowiązek sporządzania co 2 lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami. Sprawozdanie to ma być przedstawione radzie gminy.

Kolejna aktualizacja gminnego programu opieki nad zabytkami dla gminy Szydłowo opracowana będzie po 4 latach od momentu przyjęcia go przez radę gminy.

Ocena stanu realizacji programu powinna być przeprowadzona przez radę gminy przy ewentualnym udziale przedstawiciela Urzędu Ochrony Zabytków oraz organizacji zajmujących się ochroną zabytków i opieką nad zabytkami. Dla oceny tej istotne znaczenie ma opinia społeczna, wobec tego niezbędne jest udostępnienie programu do publicznej wiadomości.

Dla potrzeb dokonania oceny programu opieki nad zabytkami konieczne jest prowadzenie monitoringu wybranych wskaźników i wyników działań podejmowanych dla realizacji poszczególnych celów określonych w tym programie.

Dla oceny realizacji celu: **Konsekwentne i planowane realizowanie zadań samorządu dotyczących opieki nad zabytkami jako potwierdzenie uznania znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju gminy** niezbędne będzie:

- określenie ilości obiektów zabytkowych objętych działaniami zabezpieczającymi,
- potwierdzenie faktu uwzględnienia w planie zagospodarowania przestrzennego ochrony obiektów kulturowych , obszarów przyrodniczych i miejsc cennych krajobrazowo,
- dokonanie oceny dokumentacji fotograficznej obiektów oraz wykonania kart ewidencji zabytków,
- potwierdzenie faktu sporządzenia pełnej oceny stanu obiektów zabytkowych oraz zagrożeń,
- podanie % odnowionych i zadbanych kapliczek oraz krzyży przydrożnych,

- ocena zaawansowania prac nad sporządzeniem ewidencji kapliczek i krzyży przy drogach gminnych i powiatowych.

Dla oceny realizacji celu: **Rozpoznanie potrzeb dotyczących podejmowania działań zmierzających do zahamowania procesów degradacji zabytków i doprowadzania do poprawy stanu ich zachowania** konieczna będzie:

- ilość przeprowadzonych, wspólnie ze służbą ochrony zabytków, kontroli pod kątem ochrony dóbr kultury,
- % osób prywatnych zaangażowanych w pracach nad zachowaniem dóbr kultury,
- ilość szkoleń i spotkań z użytkownikami oraz właścicielami budynków zabytkowych.

Dla oceny realizacji celu: **Zintegrowanie ochrony dziedzictwa kulturowego, przyrodniczego i krajobrazu oraz przejęcie odpowiednich zasad zagospodarowania przestrzeni** niezbędne będzie:

- podanie ilości godzin przepracowanych w celu odrestaurowania starych cmentarzy,
- potwierdzenie umieszczenia niektórych zasad zawartych w programie opieki nad zabytkami w Strategii Rozwoju Gminy,
- podanie ilości dokonanych wpisów do rejestru zabytków w ujęciu całościowym (dwór- park- zabudowania, kościół –cmentarz – plebania)
- podanie ilości godzin przepracowanych w parkach krajobrazowych w celu ich uporządkowania i zwiększenia atrakcyjności.

Dla realizacji celu: **Podejmowanie działań w zakresie stałego podnoszenia świadomości społecznej o wartościach duchowych i materialnych otaczających nas krajobrazów i potrzebie większej troski każdego o ich ochronę, właściwe kształtowanie i pielęgnację** niezbędne będzie:

- podanie ilości imprez, mających na celu promocję gminy i wzrost jej atrakcyjności w obszarze kultury i turystyki,

- potwierdzenie wprowadzenia problematyki ochrony dziedzictwa kulturowego do zajęć szkolnych,
- podanie ilości spotkań i szkoleń przeprowadzonych z zakresu edukacji kulturowej.

Dla realizacji celu: **Zwiększanie atrakcyjności zabytków dla potrzeb społecznych, turystycznych i edukacyjnych** konieczne będzie:

- potwierdzenie funkcjonowania komputerowej, na bieżąco aktualizowanej bazy danych o zabytkach gminy,
- potwierdzenie wykonania i rozmieszczenia tablic informacyjnych o gminie,
- ocena ilości i przydatności opracowanych folderów na temat gminy,
- ocena oznakowań na drogach gminnych, ułatwiających dojazd do obiektów zabytkowych,
- ocena ilości i jakości zorganizowanych dni otwartych gminy Szydłowo,
- ocena efektów i przydatności zebranych materiałów archiwalnych dotyczących gminy Szydłowo,
- podanie ilości i ocena efektów konkursów o tematyce dziedzictwa kulturowego gminy,
- ocena stopnia wykorzystania mediów dla prezentacji problematyki ochrony środowiska kulturowego gminy.

Dla realizacji celu: **Określenie warunków współpracy z właścicielami zabytków eliminujących sytuacje konfliktowe, związane z wykorzystaniem tych zabytków** niezbędna będzie:

- ocena stopnia zaangażowania samorządu w koordynację działań przy ochronie zabytków,
- ocena stopnia wykorzystania strony internetowej dla potrzeb działań związanych z ochroną dziedzictwa kulturowego,
- ocena skuteczności przepływu informacji na tematy związane z ochroną zabytków.

Dla realizacji celu: **Wspieranie inicjatyw sprzyjających wzrostowi środków finansowych na opiekę nad zabytkami** konieczne będą:

- dokonanie analizy ilości wdrożonych działań w ochronie i opiece nad zabytkami wspartych środkami samorządowymi,
- potwierdzenie powstania programu zwiększania wpływów do budżetu z przeznaczeniem ich na ochronę dziedzictwa kulturowego gminy.

Do realizacji celu: **Przygotowanie właścicieli i dysponentów obiektów zabytkowych do wykorzystania w opiece nad zabytkami funduszy strukturalnych Unii Europejskiej** konieczna będzie:

- ocena skuteczności wypracowanego systemu informowania właścicieli obiektów zabytkowych o możliwościach pozyskiwania środków unijnych na ochronę zabytków,
- podanie ilości środków pozyskanych z funduszy unijnych z przeznaczeniem na ochronę dóbr kultury.

XI. NIEKTÓRE ZEWNĘTRZNE ŹRÓDŁA FINANSOWANIA GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami nakłada na właścicieli i użytkowników obowiązek dbania o zabytek. Wsparciem dla nich mogą być środki z budżetu Państwa lub ze specjalnych powołanych do tego funduszy, w tym funduszy pomocniczych Unii Europejskiej.

Krajowym programem wspierającym inicjatywy kulturalne jest **Narodowa strategia rozwoju kultury na lata 2004 – 2013**. Wśród wielu programów operacyjnych znajdują się dwa, z których fundusze wspierają programy związane z ochroną dziedzictwa kulturowego. Są to: program operacyjny „Rozwój inicjatyw lokalnych” oraz program operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”.

Program operacyjny „Rozwój inicjatyw lokalnych”. Celem programu jest wyrównywanie różnic w dostępie do kultury, pobudzanie kulturalnych inicjatyw lokalnych oraz stwarzanie na poziomie lokalnym warunków do rozwoju twórczości.

W ramach programu wspierane będą wszystkie niskobudżetowe zadania (tj. takie, w których maksymalna wnioskowana dotacja z budżetu Ministra Kultury wynosi maksymalnie 25 000 zł) z zakresu:

- upowszechniania kultury;
- edukacji kulturalnej;
- promocji twórczości;
- ochrony i zachowania dziedzictwa kulturowego;
- inwestycji oraz zakupu wyposażenia.

Uprawnionymi wnioskodawcami mogą być:

- państwowe i samorządowe instytucje kultury i instytucje filmowe;
- jednostki samorządu terytorialnego;
- publiczne i niepubliczne szkoły artystyczne I i II stopnia oraz uczelnie artystyczne;

- organizacje pozarządowe dla których prowadzenie działalności kulturalnej jest podstawowym celem statutowym;
- kościoły (parafie) i związki wyznaniowe;
- przedsiębiorcy działający w sferze kultury
- archiwa państwowe.

Program operacyjny „Dziedzictwo kulturowe”. Celem programu jest intensyfikacja ochrony i upowszechniania dziedzictwa kulturowego, w tym kompleksowa poprawa stanu zabytków oraz rozwój kolekcji muzealnych. Program dotyczy również placówek emigracyjnych oraz zabytków polskich z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju.

Celami częściowymi programu są:

- poprawa stanu zachowania zabytków;
- zwiększanie narodowego zasobu dziedzictwa kulturowego (w tym także dziedzictwa archeologicznego);
- kompleksowa rewaloryzacja zabytków i ich adaptacja na cele inne niż kulturalne;
- zwiększanie roli zabytków i muzealiów w rozwoju turystyki i przedsiębiorczości poprzez tworzenie zintegrowanych narodowych produktów turystycznych;
- poprawa warunków instytucjonalnych, prawnych i organizacyjnych w zakresie ochrony zabytków i ich dokumentacji;
- zabezpieczenie zabytków, muzealiów i archiwaliów przed skutkami klęsk żywiołowych, kradzieżami i nielegalnym wywozem za granicę oraz na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego.

Cele programu realizowane będą poprzez dwa priorytety:

1. Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych.
2. Rozwój i konserwacja kolekcji muzealnych.

Priorytet 1: Rewaloryzacja zabytków nieruchomych i ruchomych.

Departamentem zarządzającym jest Departament Ochrony Zabytków (DOZ).

Rodzaje kwalifikujących się zadań (projekty realizowane bez udziału środków europejskich) to:

- rewitalizacja historycznych obszarów miejskich;
- ochrona i zachowanie krajobrazu kulturowego wsi;
- rewitalizacja, rewaloryzacja, konserwacja, renowacja, modernizacja i adaptacja na cele inne niż kulturalne historycznych obiektów i zespołów zabytkowych wraz z ich otoczeniem, w tym zespołów fortyfikacyjnych oraz budowli obronnych, parków i ogrodów;
- rewaloryzacja i konserwacja zabytków budownictwa drewnianego;
- rewaloryzacja i konserwacja zabytków romańskich;
- rewaloryzacja zabytkowych cmentarzy oraz renowacja, ochrona i zachowanie miejsc pamięci i martyrologii w kraju i za granicą;
- dokumentowanie zabytków (w tym badania naukowe i inwentaryzacja);
- zabezpieczenie przed skutkami klęsk żywiołowych, zniszczeniem, kradzieżą i nielegalnym wywozem za granicę zabytków ruchomych i nieruchomych;
- ochrona zabytków na wypadek sytuacji kryzysowych i konfliktu zbrojnego;
- rewaloryzacja oraz prace remontowe i konserwatorskie w zabytkach polskich lub z Polską związanych, znajdujących się poza granicami kraju.

Uprawnieni wnioskodawcy to:

- jednostki samorządu terytorialnego, realizujące zadania na własną rzecz lub na rzecz instytucji nie będących instytucjami kultury;
- organizacje pozarządowe, za wyjątkiem działających w sferze kultury;
- kościoły i związki wyznaniowe;
- prywatni właściciele lub posiadacze zabytków;
- podmioty prowadzące działalność gospodarczą;
- państwowe instytucje kultury realizujące wybrane zadania.

Informacje pochodzą ze strony: www.mk.pl

Fundusz Generalnego Konserwatora Zabytków. Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami reguluje tryb, zakres i rodzaj dotacji udzielanych z budżetu

Skarbu Państwa, za pośrednictwem GKZ bądź WKZ. Osoba fizyczna, jednostka samorządu lub inna jednostka organizacyjna będąca właścicielem bądź posiadaczem zabytku wpisanego do rejestru, może ubiegać się o udzielenie dotacji celowej z budżetu państwa na dofinansowanie prac konserwatorskich, restauracyjnych lub robót budowlanych (Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, D.U. z dnia 17 września 2003 r., R.7, art. 73).

Programem europejskim wspomagającym szeroki wachlarz projektów na poziomie krajowym, regionalnym i lokalnym jest **Europejski Fundusz Rozwoju Regionalnego**, którego fundusze zarządzane są przez Zintegrowany Program Operacyjny Rozwoju Regionalnego.(ZPORR)

Program Infrastruktura i Środowisko 2007 –2013. Celem programu jest poprawa atrakcyjności inwestycyjnej Polski i jej regionów poprzez rozwój infrastruktury technicznej przy równoczesnej ochronie i poprawie stanu środowiska, zdrowia, zachowaniu tożsamości kulturowej i rozwijaniu spójności terytorialnej. Program zgodnie z Narodowymi Strategicznymi Ramami Odniesienia (NSRO), zatwierdzonymi 7 maja 2007 r. przez Komisję Europejską, stanowi jeden z programów operacyjnych będących podstawowym narzędziem do osiągnięcia założonych w nich celów przy wykorzystaniu środków Funduszu Spójności i Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego.

Program Operacyjny Infrastruktura i Środowisko jest również ważnym instrumentem realizacji odnowionej Strategii Lizbońskiej, a wydatki na cele priorytetowe UE stanowią w ramach programu 66,23 proc. całości wydatków ze środków unijnych.

W ramach programu realizowanych będzie 15 priorytetów. Wśród nich w 11 punkcie znajduje się –Kultura i dziedzictwo kulturowe. Instytucją odpowiedzialną za wdrożenie tego projektu jest Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego. Bliższe dane na stronie internetowej www.fundusze-strukturalne.gov.pl

Autorzy opracowania:

Ewa Żychlińska

Mirosława Dernoga